

Ljudska PRAVICA

ORGAN KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

Leto V. - Št. 26

4. novembra 1944.

Lir 2-

Plodovi Oktobrske Revolucije so danes last vseh ljudi in narodov, ki se borijo proti fašistični kugi. Brez pridobitev Oktobrske Revolucije bi svet neizogibno zapadel stoletnemu hitlerjevskemu suženjstvu.

Iz proglasa CK KPJ, za 7. november 1944

Obletnica rojstva nove Rusije

Letošnjega 7. novembra bo minilo sedem in dvajset let, odkar je v svet planila nezasišana novica. V eni največjih držav sveta, v Rusiji, je prevzelo oblast delovno ljudstvo.

Ta vest je odmevala po vsem svetu, do njegovega zadnjega kotička. V enih je vzbujala radost, v drugih pomisleke, v tretjih pa strah in bes. Eni so obetali novi oblasti blesteče uspehe, drugi so skeptično skomigali, tretji so ji preročevali sramoten polom. Ravnodušen ni ostal nihče, kdor je gledal z odprtimi očmi v svet. Kajti nekaj odločilnega je moralo slediti takemu dogodku. Ali vzpon in procvit socialistične države ali pa propad drznega poskusa. V vsakem primeru novi dogodki z nedoglednimi posledicami za vse človeštvo.

V nekaj letih je bila pravda končana. Država, ki jo je ustanovil Lenin, je obstala. Ta država se je razvijala. Nadaljevalec Leninovega dela, Stalin, jo je peljal po poti, ki se je nezadržno vila navzgor.

Tedaj so tisti, ki so bili nesposobni zatreti v sebi mržnjo do vsega, kar spominja na žuljavo dlan, pričeli dvigati krik, da je obstoj in razvoj te države usoden za kulturo, svobodo in mir vsega človeštva. Mlajši, toda najbolj besni bratje teh prvih kričarjev, nemški fašisti, so prepili končno vse druge. Pokazalo pa se je, da je bila resnica prav nasprotna od tistega, kar so sovražniki nove Rusije kričali. Novi red, ki so ga uvedli in širili, je bil kot strupena slana za kulturo. Po tem, ko so svoj lastni narod pripravili do blaznosti, so ga izkoristili kot orodje zatiranja in iztrebljanja drugih narodov. V svojem brezmejnem pohlepu po svetovnem gospodarstvu so izzvali največjo vojno vseh časov. Vse človeštvo je zagledalo pred seboj jasne konture novega barbarstva.

Med tem pa je cvetela sovjetska kultura, enakopravni sovjetski narodi so živeli v blagostanju in njihova država je bila najkrepkejši branik miru.

Zato se je vojna, ki so si jo nemški razbojniki zamišljali kot krčarsko vojno proti Sovjetski Zvezi, pretvorila v veliko osvobodilno vojno vsega svobodoljubnega in miroljubnega človeštva proti njim — sodobnim barbarom. In tista tolikokrat in tako nagnusno klevetana Sovjetska Zveza — je bila osnovna sila v eni mogočni, svetovni blok združenih držav in narodov hrepenečih po kulturi, svobodi in miru.

Danes se torej končuje tudi druga pravda. Končuje se v prid velike nove Rusije. Končuje se z jasno in utemeljeno razsodbo zgodovine. In ta razsodba se glasi: obstoj in razvoj nove Rusije ne le ni bil usoden za kulturo, svobodo in mir med narodi, temveč je bila prav nova Rusija tista, ki je vse najvišje človečanske dobrine z vso doslednostjo in kljub svojim lastnim žrtvam branila in reševala, bila je tista, ki je v tej največji vseh vojn najvišje človečanske dobrine ubranila in rešila.

Slovanskim narodom je nova Rusija pomenila še posebno mnogo. S svojim prerobenjem je vzbudila preroč vseslovanskih zamisli, saj jim je dala novo, plemenito vsebino: neuteljivo željo po svobodi in napredku slovanskih narodov. Zato je ljubezen do največjega slovanskega brata vzklopela v srehi vseh Slovanov z novo silo. Zato so se je tako tesno oklenili v dobi največje preizkušnje, ko so se vsi do zdajšnjega — razen Rusov samih — znašli pod peto nemških morilcev.

Kar daje vsem slovanskim narodom tako neomajno vero v starejšega ruskega brata, je doslednost in zvestoba načelo, ki si jih je postavil.

Nekajkrat smo Slovenci in Jugoslavlani neposredno občutili, kako daljni veliki brat bdi nad našo usodo. Komaj ustanovljena, je nova Rusija preklicala podpis carske Rusije pod sramotnim londonskim paktom, po katerem naj bi bili — in po katerem smo končno tudi res bili — razkosani. V prvih letih po vojni je

Tovariši! Mi vodimo veliko Osvobodilno vojno. Ne vodimo je sami temveč skupno z našimi zavezniki. Ta vojna nam prinaša zmago nad podlimi sovražniki človeštva, nad nemškimi fašističnimi imperialisti.

Stalin

Narodi Jugoslavije!

Delavci, kmetje, meščani! Vojaki, podoficirji, oficirji in politični delavci Narodno Osvobodilne vojske in Partizanskih Odredov Jugoslavije! Mladina Jugoslavije!

7. novembra bo minilo 27 let, odkar je v Rusiji zmagala socialistična revolucija. Na ta dan so ruski delavci in kmetje pod vodstvom Lenina in Stalina ter slavne boljševiške Partije zrušili oblast carja in kapitalistov, srbili olove imperializma in ustvarili socialistično državo, ki je opora vseh naprednih sil človeštva in vseh zaslužnih narodov sveta.

Plodovi Oktobrske Revolucije so danes last vseh ljudi in narodov, ki se borijo proti fašistični kugi. Brez pridobitev Oktobrske Revolucije bi svet neizogibno zapadel stoletnemu hitlerjevskemu suženjstvu. Otrba Velikega Oktobra, junaška Rdeča Armada pod genialnim Stalinovim vodstvom zaključuje danes na čelu močne antihitlerjevske koalicije zmago nad nemškimi imperialisti, ki so podjarmili Evropo in ki so si hoteli ustvariti svetovno gospodarstvo.

Našim narodom so pridobitve Oktobrske Revolucije prinesle neprecenljive koristi in znali so jih uporabiti kakor je treba. V prvi vrsti je bila herojska borba Sovjetske Zveze, kakor tudi borbe vsega demokratičnega bloka, da so se naši narodi zamogli dvigniti z orožjem proti nemškemu osvajalcem in da so zgradili v oboroženi borbi svoje bratstvo, ustvarili enakopravnost in polčili temelje nove narodne države. Toda to ni vse.

Danes, ko je preteklo sedem in dvajset let od Velikega Oktobra, bje herojska Rdeča Armada skupno z našo slavno vojsko velike bilke za osvoboditev vse naše domovine. Bratsko delež slavo in žrtve sta Rdeča Armada in Narodno Osvobodilna Vojska Jugoslavije osvobodili skoraj vso Srbijo in Vojvodino, s skupnimi naskoki in napori so osvobodile junaški in mučeniški Beograd, glavno mesto demokratične in federativne Jugoslavije. Osvoboditev naše dežele, za katero so narodi Jugoslavije prelili toliko krvi in doprinesli toliko žrtve, so nam skupno z našo vojsko prinesli in nam prinašajo s svojimi zmagovitimi zastavami sinovi Velikega Oktobra, vojaki in komandanti Rdeče Armade.

Ko so se narodi Jugoslavije pred tremi in pol leti na poziv naše Partije dvignili k orožju, so bili prežeti z veličansko vero v nepremagljivo silo velikega ruskega naroda in ostalih narodov Sovjetske Zveze ter njihove Rdeče Armade. Te velike vere našim narodom niso omajali niti najtežji časi te vojne. Ustvaritev močne antihitlerjevske koalicije med Anglijo, Sovjetsko Zvezo in Ameriko, je še bolj ohrepila vero naših narodov v gotovo zmago nad nemškimi osvajalci.

Pokazalo se je, da je bila ta vera upravičena. Naša dežela je danes tle pred neposredno osvoboditvijo vsega državnega ozemlja izpod nemško-fašističnih osvajalcev in pred ustvaritvijo ideala demokracije in enakopravnosti naših narodov, to je tistih idej, za katere je slavno padlo toliko sto in tisoč naših najboljših sinov.

Zato se postavlja danes v obletnici Velikega Oktobra, ko naši veliki zavezniki doprinesajo poslednje napore za uničenje nemškega fašizma, pred vse sinove in hčere naše domovine prva in največja naloga mobilizirati vse sile za izgon Nemcev iz vseh naših krajev in za osvoboditev vse naše domovine. Stopali v vrste slavne Narodne Osvobodilne Vojske, ne štediti z ničemer, da dosežemo kar najprej in kar najpopolnejšo zmago nad nemškimi osvajalci, to je danes neodložljiva dolžnost vsakega državljana Jugoslavije.

Propadli so vsi poskusi nemških imperialistov, da bi s pomočjo ustašev, Mihailovičevih in Nedičevih četnikov, Rupnikovih domobrancev in Mačkovih izdajalcev zanetili v naši deželi bratomorilsko vojno. Toda to še ne pomeni, da so se naši zakleti sovražniki tudi odpovedali takim poskusom. Naši sovražniki in njihovi slugi se bodo borili do konca, ker jim je tuje vse, ker je narodnega, ker iz dna duše sovražijo svobodo naroda, sovražijo novo demokratično Jugoslavijo. Izdajalci naše domovine bodo v izpremenjenih okoliščinah iskali nove zaščitnike in zavezničke, izpremenili bodo oblike boja, ne bodo pa z bojem prenehali.

Zato je dolžnost vseh pravih demokratov, vseh sil, ki predstavljajo vrednost za naše narode in za našo domovino, da se uvrstijo v vrste Narodno Osvobodilne Fronte in da kakor zenice svojega očesa čuvajo edinstvo in bratstvo narodov Jugoslavije.

Danes ni take sile, ki bi mogla ustaviti našo zmago nad nemškimi osvajalci in njihovimi pomočniki, ki bi mogla ustaviti uresničevanje načel, katera je postavilo drugo zasedanje Protifašističnega Sveta Narodne Osvobodilne Jugoslavije (AVNOJ-a). To dejstvo zahteva od vseh poštenih ljudi, od vseh ljudi, ki so ostali in ostanejo zvesti domovini, njeni neodvisnosti, svobodi in bodočnosti, da strnejo svoje vrste in da povečajo svoje napore za organizacijo narodne državne oblasti ter da si prizadevajo postaviti najboljše in najbolj spoštovane sinove našega naroda v ustanove te oblasti.

Budno in odločno moramo čuvati neodvisnost in enotnost naše dežele. Drago bi nas veljalo, če bi te neodvisnosti in enotnosti ne varovali. Zato je danes dolžnost vsakega državljana Jugoslavije, da pobija vse, kar bi to enotnosti slabilo ali kar bi ogrozilo enakopravnost katerega koli izmed naših narodov.

Ce bomo posvetili vse svoje moči za okrepitev naše oborožene sile, za povečanje varnosti narodov Jugoslavije, za izgradnjo narodne državne oblasti, za ohranjanje neodvisnosti naše dežele, za dosego popolnega in večnega bratstva in enakopravnosti naših narodov, bomo izvojevali popolno zmago in ustvarili zares demokratični red.

Zaradi borbe, v katero so se naši narodi podali in ki so jo vodili na poziv in pod vodstvom naše Partije, zaradi slavne zmage naše vojske, ki jo je organiziral maršal Jugoslavije Josip Broz — Tito, bo naša dežela izšla iz te vojne kot zmagovalka in bo odločujoč faktor miru in varnosti na Balkanu in srednji Evropi. Naša dežela vodi že zdaj in vodila bo tudi v bodoče politiko dobrih sosedstvenih odnosov z vsemi, ki ne kršijo njenih pravic in pravic narodov naše krvi in jezika, ki se želijo priključiti bratski skupnosti.

Do zdaj smo v borbi za neodvisnost dobivali pomoč naših velikih zaveznikov. Tudi v bodoče moramo delati na tem, da utrdimo prijateljstvo z zavezniškimi deželami. Tudi v bodoče se moramo trdno nasloniti na veliko in bratsko Sovjetsko Zvezo, ki nesebično doprinese žrtve za osvoboditev naše dežele in nudi ogromno materialno pomoč naši vojski in našemu izmučenemu narodu.

Napnimo vse sile, da zmagamo nad nemškimi osvajalci in da si ustvarimo demokratično narodno državo!

Naj živi Velika Oktobrska Socialistična Revolucija!

Naj živi zmagovita Rdeča Armada in njen genialni voditelj maršal Sovjetske Zveze Josip Visarionovič - Stalin!

Vse za zmago profihitlerjevskih sil in koalicije Anglije, Sovjetske Zveze in Amerike!

Živela demokratična in federativna Jugoslavija!

Centralni Komitet Komunistične Partije Jugoslavije

Titova beseda v Beogradu

„Beograd, naše glavno mesto Jugoslavije, postaja šele zdaj glavno mesto vseh južnih Slovanov, mesto, katerega bodo ljubili vsi narodi Jugoslavije, mesto, za katerega so prelivali kri vsi sinovi Jugoslavije.“

Osemindvajsetega oktobra je Beograd praznoval svojo osvoboditev. Na Banjici je bil defile enot Narodno Osvobodilne Vojske, ki so sodelovale pri osvoboditvi glavnega mesta. Na slavnosti na tribuni so bili predstavniki Rdeče Armade in šefi vseh zaveznških vojnih misij. Maršal Tito se je ob tej priliki zahvalil borcem, komandirjem, komandantom in politkomisarjem za junaško zadržanje pri osvoboditvi Beograda:

Tovariši! Borec, komandirji, komandanti in politični komisarji Narodno Osvobodilne Vojske Jugoslavije!

Izražam vam svojo hvalečnost za vaš junaški boj pri osvoboditvi Beograda. Osvoboditev Beograda, ki ste jo izvajali skupaj z junaško Rdečo Armado, pomeni ogromno. To mesto, ki je veliko pretrpelo, se je uprlo pred tremi in pol leti prvič „nepremagljivim“ nemškimi osvajačem. Dne 27. marca se je uprlo prebivalstvo Beograda in se je uprlo prebivalstvo drugih mest. Ni hotelo upogniti vratu pred osvajačel, ki so do tedaj premagali vso Evropo. Ko pa so z zmagami po Evropi upognjene nemške hitlerjevske drhači zahrbno navale na našega velikega zaveznika Sovjetsko Zvezo, so vedeli jugoslovanski narodi, da je prišel čas za borbo. V jugoslovanskih narodih je vstala spet vera, da bo prišel dan osvoboditve. Beograjska mladina je bila brez primere junaška, ko je na beograjskih ulicah napadala nemško motorizacijo. Prvo se je dvignila mladina Šumadije in v kratkem času osvobodila skoraj vsa zapadna Srbija. Ko je uspelo nemškim osvajačcem in demačima izdajalema Nedelcu in Draži Mihajloviću izrinuti iz Srbije naše slavne šumadijske in srbake partizane, se je napotila srbiska mladina skupaj z našimi slavniimi črnogorskim borci v druge kraje naše Jugoslavije sejat bratstvo in enotnost in bit preketega sovražnika, ki je hotel iztrgati naše narode. Sinovi Srbije, sinovi Šumadije, sinovi Črne gore so šli in se združili z brati iz Hrvaške in Slovenije ter iz vseh drugih krajev. Vzdržali so v boju napram močnejšemu sovražniku tri leta in pol, z ramo ob rami in v najtežjih okoliščinah. Zdal so se sinovi Srbije vrnili, čeprav ne vsi; kajti najboljši sinovi so pustili svoje kosti po hribih Črne gore Dalmacije in Bosne, ko so kovali njih bratstvo in enotnost. Vrnili so jih je manj, toda močnejši so. Vrnili so se skupaj s sinovi iz Hrvaške, Slovenije, Dalmacije in Vojvodine, da skupaj osvobodijo Beograd. Tukaj sta se združili prvič slavna Rdeča Armada in naša Narodno Osvobodilna Vojska. Beograjske ulice so zalile s krvjo vseh jugoslovanskih narodov, zalile so tudi s krvjo borcev junaške Rdeče Armade, s krvjo sinov Sovjetske Zveze. Zato je osvoboditev Beograda zgodovinskega pomena. Zdal je vaša naloga in naloga vseh borcev, posebno še naloga sinov Srbije, da skupaj z drugimi narodi osvobodite še neosvobojene predele naše trpeče domovine. Zdal bodo sinovi Beograda in Šumadije skupno s hrvaškimi in v borci z drugimi krajevi osvobodili tudi naš Zagreb. To so vaše naloge. Vaša naloga je, da z ramo ob rami z Rdečo Armado preženete zakletega sovražnika z ozemlja naše avete s krvjo napojene domovine:

All se spominjate, kako je pognal sovražnik pred enih letom in pol proti nam vse svoje sile, da bi nas potlačil? Takrat smo rekli: „Ne boš, zmagali bomo mi!“ Prišel je čas, ko so nam mogli naši zavezniki Sovjetska Zveza, Anglija in Amerika prisločiti na pomoč. Zaveznici Anglija in Amerika sta nam začeli pošiljati po svojih slavnih letalnih orožje, strelivo in vse, kar smo potrebovali. Danes osvobojajo našo domovino skupaj z Vami Sovjet-

ska Zveza, sinovi sovjetske domovine. Rdeča Armada. Tu, v Beogradu, v Jugoslaviji se je pokazalo bratstvo naših velikih zaveznikov in naše domovine, ki je toliko pretrpela. Ni naša naloga le osvoboditev domovine, skupaj z našimi zavezniki moramo pokončiti sovražnika v njegov brlig in pokončati zmaja, ki je hotel pregaziti ves človeški rod.

Tu v Beogradu je živel največji izdajalec srbskega naroda — Nedelc. Tu so skupaj kovali načrte Nedelc in nemški okupatorji, kako bodo iztrgali najboljše sinove srbskega naroda. Prav tako kot v Zagrebu so se tudi tukaj kovali načrti, kako uahujskati brate med seboj, kako iztrgati narode slovanškega juga. Toda jugoslovanski narodi so prekrizali to peklenke načrte a pomočjo svojih najboljših borcev, spomočjo Narodno Osvobodilne Vojske. Tu v Beogradu in v nekaterih drugih mestih je koval načrte in brusil čelniške nože izdajalec Draža Mihajlović, da bi nadaljeval krvavi posel, ki so ga začeli leta 1941. preketli izdajalec hrvaškega naroda, ustaši, da bi po polomu in izgono Nemcev nadaljevali s prelivanjem krvi, da bi nadaljevali s prepri med brati. Toda sinovi Srbije, Hrvaške, Makedonije in Slovenije so prevzeli poslanstvo bratstva in enotnosti vseh narodov. Prav ta enotnost in bratstvo sta največji zmagi, ki ju je doslej dosegel naša vojska. Zdal šele postaja Beograd resnično glavno mesto vseh južnih Slovanov, mesto, ki ga bodo ljubili vsi narodi Jugoslavije, mesto, za katerega so prelivali kri sinovi cele Jugoslavije. Iz Beograda morajo prihajati vodilne ideje, ki so naša spremljale vse te težnje dni, ideje bratstva in enotnosti, ideje velike in srečne Jugoslavije. Ni Vaša naloga le ta, da pijete zakletega sovražnika, hdeči morate tudi nad pridobitvami, za kateré je dalo svojca življenja okoli 200.000 najboljših sinov naših narodov, borcev naše Narodno Osvobodilne Vojske in Partizanskih Odredov. Okoli milijon mrtvih, umorjenih in s plini podušnih sinov Srbije, Hrvaške in drugih krajev zahteva, da budno bdite nad pridobitvami, da se na bosta nikdar več ponovila pokolj in takšna nesreča za naše narode.

Pri nas se še vedno najdejo ljudje, ki špekulirajo. Tudi v inozemstvu se še najdejo ljudje, ki špekulirajo z nekakšno državljansko vojno. Ti načrti sene bodo nikoli uresničili. Mi ponujamo roko miru vsakemu poštememu državljanu te dežele, če je pripravljen odslaj sodelovati z nami pri izgraditvi in obnovi naše nesrečne domovine. Dolžnost nam narekuje, narekujejo nam naš mednarodni položaj in koristi naše domovine, da združimo vse sile, ki predstavljajo vrednost za našo domovino, vse sile, ki žele iskreno, kot so se borili borci Narodno Osvobodilne Vojske, sodelovati pri izgradnji naše dežele in ki žele, da se čimprej zacelijo rane, ki nam jih je zadala ta strašna vojna. Prav ta čas sporočamo vsem, ki špekulirajo pri nas ali v tujini, da se hudo motijo, če mislijo, da bomo izgubili plodove, za katere smo prešli morje krvi. Nikdar ne bomo nikomur odstopili teh plodov. Bodoča pokolenja bi nas preklinjala. Mi smo dolžni braniti kar smo si priborili. Čuvati moramo našo novo, federativ-

drugim, da ta pogled srečuje marsikaj vznemirljivega za našo bližnjo in daljno usodo. Vse povsod po Evropi, da celo pri naših neposrednih sosedih ostajajo žive v bistvu fašistične sile. In te sile že danes, ko krvavi ples s Hitlerjem še ni končan, stegujejo svoje črne kremplje po naši zemlji. Kaj čuda, če se zdaj oziramo po iskrenih prijateljih, ki bi nam mogli pripomoči, da zares pozanjemo sadove našega triletnega trpljenja in našega triletnega boja? Kaj čuda, če se oziramo po prijateljih, ki nas bodo hoteli in mogli podpreti, ko se bomo hočeš nočeš spogledali z novimi sovražniki naše neokrnjenosti, naše suverenosti? In ozirajoč se po takih prijateljih se nam oko zlasti ustavlja na tisti veliki sili, ki se je rodila pred sedemindvajsetimi leti, na Sovjetski Zvezi. Kajti zanjo vemo, da ni in nikoli ne bo odpovedala.

Dr. Aleš Bebler.

no, demokratično Jugoslavijo, v kateri bo imel vsak poštem državljan polno pravico do razvoja in kjer bo za vsakega dovolj dela in pogojev za izobrazbo ter za vse, kar je potrebno kulturnemu človeku. Nočemo več biti otroška žoga ali denar za podkupvanje. V tej vojni smo dosegli pravico, da se enakopravno z zavezniki udeležujemo te vojne in izgradnje nove in srečnejše Evrope in ne samo Jugoslavije. Prepričan sem, da bodo zavezniki upoštevali to željo naših narodov in jo že upoštevali. Mi hočemo in mi moramo z ramo ob rami z našimi zavezniki uničiti največjega sovražnika človeštva in nato skupaj z zavezniki zgraditi boljšo bodočnost evropskih narodov in posebno še boljšo in srečnejšo bodočnost jugoslovanskih narodov.

Na koncu vas pozivam tovariši in tovarišice, da vzdržite kot do sedaj v teški borbi, ki še ni končana. Blizu je dan, ko bo naša domovina popolnoma osvobojena.

Živela naša slavna Narodno Osvobodilna Vojska!

Živela naša velika zaveznica Rdeča Armada!

Živele armade naših zaveznic Anglije in Amerike!

Živele bratstvo, ki je pribrjeno s krvjo na vseh bojiščih Evrope in Afrike, za boljšo in srečnejšo bodočnost!

Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Poljska „vojska v domovini“

Eno najbolj reakcionarnih postojank v svetu predstavlja prav gotovo Poljska emigrantska klika v Londonu. Na nešteto načinov pomagajo poljski reakcionarji Hitlerju v njegovem boju proti zaveznikom in poljskemu narodu. Pri tem hočejo doseči dva namena: razbiti anglosovjetsko-ameriško zvezo in polastiti sa proti volji poljskega naroda oblasti na Poljskem. Eno najvažnejših sredstev za doseg tega nakan predstavlja tako imenovana „vojska v domovini“.

Poljska emigrantska klika v Londonu prikazuje „vojsko v domovini“ kot podzemeljsko vojsko poljskega naroda, katere edini cilj je borba proti nemškemu okupatorjem. Zato širi po zavezniki svetlu bajko o njenih „nezaslišanih podvigih“ in o pomoči, ki jo ta vojska daje sovjetskim četam. Te trditve so seveda od začetka do konca izmišljene. Dejstva govore, da „vojska v domovini“ ni nobena podzemeljska vojska poljskega naroda, ampak obožena organizacija v službi poljske reakcije za borbo proti poljskemu narodu.

„Vojska v domovini“ nikoli ni vodila resnične borbe proti nemškemu okupatorjem. Komanda te vojske je pozivala v začetku k „čakanju“ in prepovedovala oboženo borbo proti Nemcem, češ, da bi to povzročilo le nepotrebne žrtve. Ko pa se je borba poljskih rodoljubov v Narodni Vojski Poljske, ki jo vodi Narodni Svet Poljske oziroma Nacionalni Komitet Osvoboditve Poljske, okrepla, je komanda „vojske v domovini“ vrgla med svoje ljudi parolo „ome-

jene borbe“, t. j. manjših akcij proti Nemcem, ki naj bi prikrile dejstvo, da ta vojska borbo proti Nemcem v resnici sabotira. Pri tem le poljska emigrantska radiopostaja „Svit“ le prečesto pripisala akcije Narodne Vojske Poljske enotam „vojske v domovini“. Istočasno je poljska emigrantska klika razvila nezaslišano kampanjo proti resničnim borcem podzemeljske Poljske, to je proti članom Narodne Vojske Poljske, proti rodoljubnim borcem kmečkih bataljonov in ostalim demokratom ter antifašistom. Septembra 1943 je neposredni komandant „vojske v domovini“, general Bur, pozval podrejenih h krvavemu obračunu s poljskimi in sovjetskimi partizani. Da bi bilo to obračunavanje čimbolj uspešno, se je „vojska v domovini“ pomladi 1944 združila z „Narodno Oboženo Silo“, ki so jo ustanovili poljski hitlerjevci z gestapovski pomočjo. Odslej naprej so fašisti iz „Narodne Obožene Sile“ v okviru „vojske v domovini“ vršili masovne zločine nad poljskimi rodoljubi in celo nad rodoljubno razpoložnimi vojaki znotraj „vojske v domovini“, pri čemer so uživali seveda vsu podporo nemških okupatorjev. Končno je komanda „vojske v domovini“ pozvala svoje pristašena akcije proti sovjetskim edincem, ki osvobajajo Poljsko, pri čemer se je general Bur skliceval na to, da hoče Rdeča Armada Poljsko „sovjeterizirati“.

Vendar je izdajalska politika komande „vojske v domovini“ naletela kmalu na naračajoč odpor ne samo v poljskem narodu ampak tudi v vrstah rodoljubnih, pa zavednih članov „vojske v domovini“. Pod vplivom uspehov Rdeče Armade in junaških podvigov Narodne Vojske Poljske in Poljske Vojske v Sovjetski Zvezi je razkroj v vrstah „vojske v domovini“ hitro naraščal in silno naraščal. Vedno več vojakov iz vrst „vojske v domovini“ prestopa v vrste Narodne Vojske Poljske. Danes je „vojska v domovini“ že temeljito razkrojena. Ni dvoma, da bo nadaljni razplet dogodkov na Poljskem, na vzhodni fronti in v mednarodni politiki zadal „vojski v domovini“ končni udarec. Temu koncu se bo pridružil tudi konec poljske emigrantske klike s sedežem v Londonu.

ŠPORAZUM

med NKROJ-em in jugoslovansko kraljevsko vlado

RSJ, 2. novembra. Dne 1. novembra 1944. leta so se nadaljevali razgovori med Nacionalnim Komitetom Osvoboditve Jugoslavije pod predsedstvom maršala Jugoslavije, Josipa Broza — Tita v prisotnosti članov predsedstva AVNOJ-a in predstavnikom kraljevske jugoslovanske vlade v Londonu dr. Ivanom Šubašičem. Razgovori, ki so se vršili v zelo pristrcnem in prijateljskem tonu, so se nanašali na vprašanje osnovanja enotne narodne vlade za Jugoslavijo. Med razgovori je bil dosežen sporazum v sledečem:

- 1. da se v najkrajšem času osnuje enotna narodna vlada,
- 2. predvidene so vse modalitete o načinu osnovanja te vlade.

Dne 1. novembra 1944.

Iz kabineta predsednika Nacionalnega Komiteta Osvoboditve Jugoslavije.

Čestitke NKROJ-u in AVNOJ-u

NKROJ in AVNOJ sta prejela številne čestitke po osvoboditvi glavnega mesta. Čestitke so poslele federalne vlade, Narodno Osvobodilni Odbori, Glavni štabi in številne vojaške enote. V čestitkah izjavljajo svojo vnanost Titovi vladi ter zagotavljajo, da bodo čuvale pridobitve naše tri letne narodno osvobodilne borbe.

Odlikovanje sovjetskih oficirjev in borcev

Predsednik AVNOJ-a dr. Ivan Ribar je ob navzočnosti maršala Tita odlikoval s „partizansko zvezdo“ I. stopnje šefa sovjetske misije pri Vrhovnem štabu generaljanca Kornejeva in člana misije polkovnika Gromova in majorna Zaharova, s „Partizansko zvezdo“ II. stopnje

kapetana Placarenova in poročnika Verderovskega; z redom Narodnega heroja pa so bili odlikovani trije neustrašeni sovjetski piloti za junaška dejanja, ki so jih izvršili v našem Narodno Osvobodilnem gibanju: major Tormikov, partizan Jakimov in kapetan Kalinkin.

„Kmalu bo osvobojena vsa Jugoslavija“

Predsednik Vrhovnega Sovjeta Sovjetske Zveze Kalinina je izjavil v časopisju pred 27. obletnico SZ, da ni več daleč dan ko se bodo zaveznike in Sovjetske enote združile na nemškem ozemlju. Sedemindvajseto leto obstoja Sovjetske Zveze je eno izmed najslavnejših let sovjetskega naroda. Rdeča Armada je izgnala osvajačce in prodira v vzhodni Prusiji. Prilislila je Nemške vazale, da so zapustili Hitlerja, kar čaka v Krakom tudi Madžarsko. Premoč Rdeče Armade je v mojrstvu sovjetskih vojakov in častnikov in v junaštvu zaledja, ki je dajalo sredstva za uničenje nemških osvajačcev. Predsednik Kalinina je prepričan, da bo kmalu osvobojena vsa Jugoslavija.

Pozdrav Centralnega Komiteta VKP(b)

Centralni Komitet VKP(b) nam je za 27. letnico Oktobrske Revolucije poslal sledeči pozdrav: „Pozdrav jugoslovanskemu narodu! Naj živi junaška Narodno Osvobodilna Vojska Jugoslavije, ki z ramo ob rami z Rdečo Armado osvobaja svojo domovino od nemških zatiralcev!“

Andrija Hebrang — poverjenik v NKROJ-u

Predsedstvo AVNOJ-a je imenovalo v NKROJ-u Andrijo Hebranga podpredsednika ZAVNOH-a in tajnika JNOF.

V OSVOBOJENEM BEOGRADU

Narodno Osvobodilni Odbor Srbije je imenoval odbor, ki je prevzel vso oblast v glavnem mestu, dokler ne bodo izvedene volitve. Za predsednika je bil imenovan mizar Mihajlo Radković. Narodna Oblast je prevzela vse imetje bivše mestne občine. Novi odbor je uknil zloglasne glavniče in začel obnavljati mesto. V poličnih bojih se je hitlerjevska vojska utjevala po zgradbah: tako je bila uničena univerza, katero so zadnje sovražne čete do tal pežgale. Dva dni po Titovem govoru se je zbralo v Beogradu več tisoč žena, ki so podarjale, da morajo žene osvobojenega glavnega mesta mobilizirati vse sile za pomoč na fronti in pri obnovi mesta. Naslednji dan pa je beograjska mladina proslavila praznik sovjetskega Komsomola. Na mitingu se je zbralo 25.000 mladincev, nastopili so tudi sovjetski kom-somolci. Po zborovanju so se razvile po mestu veličestne manifestacije. — Iste dni je prešla znova izhajati „Politika“ v nekdanji obliki. Prva številka je na prvi strani prinesla govor maršala Tita na Banjici.

Nemci utirajo Dravo in Haloze

Tanjug poroča: Na vzhodnem Stajerskem je Nemce obsedla prava „obrambna“ mrežica. Z veliko naglico se kopljejo strelski jarki od Medjimurja do Drave in čez Haloze. Na delo gnanjo vse moške in ženske od 13. do 60. leta. Ljudje beže od prisilnega dela, a Nemci streljajo za njimi. Tako so pobili že več delavcev.

V vojni, še posebej pa v taki vojni, kakršna je sedanja, ne smemo obstati. Usfaviti se na bojišču, bi pomenilo zaostajati — in take, ki zaostajajo, bijejo.

Stalin

PO SVETU

Premirje z Bolgarijo. V Moskvi je bilo podpisano premirje z Bolgarijo. Premirje so podpisale Sovjetska Zveza, Anglija in Amerika.

Grška vlada je sklenila, da se grška Narodno Osvobodilna Vojska razpusti in vključi v redno grško vojsko, če čirji te vojske pa bodo morali, če bodo hoteli ohraniti svoje čbne, vslopti v vojaške čole. Sklep grške vlade je izzval množične demonstracije v Atenah.

Grški partizani pod vodstvom generala Serafija bodo podpisali vojsko maršala Tita in bodo nadaljevali borbo proti Nemcem tudi na jugoslovanskih tleh.

Novo albansko vlado so sestavili predstavniki albanskega osvobodilnega gibanja. Predsednik vlade je komandant albanske NOV general Ender Hedhas. Vlada hitlerjevskih podreptikov v Tirani je odstopila.

Križa Romunske vlade. V Bukarešti je nekaj tisoč ljudi demonstriralo pred kraljevsko palačo in zahtevalo demokratskejšo vlado.

Bolgarski minister Tešev je izjavil, da vlada „Domovinske fronte“ priznava nepravilnosti prejšnjih vlad do narodov Jugoslavije in da želi storiti vse, da se vse krivice popravijo. Bolgarski narod se zaveda vsega in bo v vsemi silami pomagal premagovati opustošenja v Jugoslaviji. Maršal Tito je izjavil ministru Teševu: „Bolgarski narod mi je prav tako blizu kot jugoslovanski narodi in mi ne bom slabšal položaja. Moja želja je, da bi bili vsi južni Slovani v eni državi, da se tako izognemo vojnam med bolgarskim in našimi narodi. Hočemo, da nam bolgarski narod po svojih možnostih pomaga zaceliti naše rane.“

Tudi v Bolgariji kazni za vojne zločince. V Bolgariji je osnovalnih 25 posebnih sodišč za senjenje vojnih zločincev. Med obtožencev je 107 narodnih poslancev, 72 industrialcev, 51 častnikov, in nad 400 drugih oseb.

Na posvečovanju bolgarskega ministrstva za trgovino so bili sprejeti sklepi o pomoči v irani in materialu novi Jugoslaviji.

Luis Adamič je dejal na skupščini Ameriškega odbora južnih Slovanov: „Tudi Amerikanci smo bili globoko zainteresirani v borbi partizanov pod maršalom Titom, kajti s borbo za Jugoslavijo smo dobili tudi borbo za Ameriko, za svobodo in demokracijo!“

Slovensko-ameriški narodni svet (SANS) se je odzval vabilu SNOSA za zbiranje vseh členkov, časopisov, knjig, letakov, slik itd., ki se nanašajo na osvobodilno borbo slovenskega naroda in je v ta namen ustanovil poseben osek. Zbrano gradivo kaže, kako so Ameriški Slovenci pomagali svojemu narodu v njegovi veličestni borbi.

Delegacija čehoslovaške vlade je na poti v domovino prispela v Lwow, odkoder bo odpotovala na osvobojeno ozemlje. Delegacija načeljuje minister František Nemeč.

Delavci v Milanu in v Torinu stavkajo zaradi izvoza tovarniških strojev v Nemčijo.

V zgodovini vojn še ni bilo primera, da bi se sovražnik sam vrgel v prepad. Če hočemo dobiti vojno, moramo sovražnika sami prifirati do prepada in ga pahnuti vanj.

Stalin

Nadaljevanje s prvo strani.

veliki državnik nove Rusije, genialni Stalin, nekajkrat nastopil za združitev Slovencev in za enakopravnost jugoslovanskih narodov. Ko se je poznaje razpasla hitlerjevska kuga, je bila nova Rusija osnovni pobornik kolektivne varnosti, ki bi bila — do kraja zgrajena — mogla zvezati na krvav pohod po Evropi pripravljene Hitlerja, doslej največjega sovražnika slovanstva.

Kakor v svetovnem merilu je tudi glede nas svobodoljubna vloga bratske Sovjetske Zveze dosegla svoj višek v današnji vojni. Nesebično nam je ves čas stala ob strani. Sla je tako daleč, da njeni sinovi prelivajo danes svojo kri na naši zemlji in nam pomagajo izganjati krvnike Slovanov z naših rodnihtal.

Stojimo pred zmagovitim zaključkom osvobodilne vojne. Naš pogled se upira v bodočnost. In ne prikrivamo več ne sebi ne

Pred več kot sedem sto leti, v 1230. l., so se v Ananiji sestali rimski papež Gregor IX., cesar Friderik II. Hohenstaufen in veliki mojster Tevtonskega reda Herman von Salc. Nedolgo pred tem sestankom, in sicer v 1224. l., so Tatarji v bitki ob reki Kalki premagali Ruse. Papež, veliki mojster in Friderik II. so hoteli s svoje strani razbiti in zaslužiti Severno Novgorodsko Rusijo. V ta namen so se hoteli povezati s Tatarji in so bili križarski veščaki poslani k tatarskim hanom, ki naj bi se seznanili z viteško vojaško tehniko ter — združivši tako reči azijsko moč z evropsko tehniko — razbili in uničili Ruse. V zameno za tehnično znanje so Tatarji obljubljali papežu, da bodo sprejeli rimsko-katoliško vero.

Skupni načrt Tatarov in Tevtonov je spodletel: Aleksander Nevski je osvajač razbil najprej na reki Nevi v 1240. l., potem, dve leti kasneje, pa jih je uničil na Čudskem jezeru, na tako imenovanem ledenem bojišču. Zaradi te zmage je bila tu na severu omogočena okrepitev in razširitev temeljev ruske države, ki je odslej prevzela nase zaščito interesov vsega Slovanstva, zakaj svoboda južnih Slovanov je bila za dolga stoletja zlomljena: po eni strani so prišli pod nemško oblast, po drugi pa pod turško oblast.

Ne le slovanški preseljenci marveč tudi kultura se je usmerila z juga na sever. Kijevska in Černigovo-Severska Rusija je šla na sever po kopnenih cestah, ki so se v Moskvi zlivale v eno samo, in po tej cesti je bil velikokneževski sedež prestavljen iz Kijeva v Suzdalsko deželo. Nastala so mesta, kmetijski-trdnjave, svetišča, tržišča, obrtna dejavnost, razvilo se je poljedelstvo. Sto petdeset let po posvetovanju v Ananiji in po tem, ko so bili križarski vitezi poslani k Tatarom, da bi skupaj uničili Severno Rusijo, je ta Severna Rusija, ta vstajajoča Moskva, zmagala 1280. l. na Kulikovem polju, s čimer sta bili uničeni vladavina in sila Tatarov, čeprav so še dostikrat napadali našo zemljo. Vsekakor drži, da je imela Kulikova bitka ogromen družbeno-zgodovinski pomen. Z razbitjem Tatarov na Kulikovem polju je Moskvi uspelo zediniti kneževine, ki so si bile doslej sovražne, ter dati tej bitki ne le prehodno, marveč občerski, občencionalni značaj.

Znani slovanški mislec, Slovák Ljudevit Štur, je v svojem traktatu „Slovanstvo in svet bodočnosti“, napisanem v 1850—1855. letih, dejal: „Rusi so edini Slovanji, ki so ohranili svojo samostojnost in s tem rešili čast slovanškega imena“.

Da, mi Rusi, smo ohranili in bomo ohranili svojo samostojnost, toda ohranili smo jo in jo ohranjamo v težkih bojih zanj in s težkim delom. Ni mogoče, da se ne bi strinjali z L. Štutom, ko pravi: „Čeprav je ruska država dosegla tako višino, vendar to ni tisto, zaradi česar Slovanji v glavnem težijo k Rusiji, marveč to, da ruski narod ne zna le ustvarjati, marveč tudi ohraniti, kar je ustvaril.“ In naprej: „Najboljše strani slovan. značaja smo večidel pojasnili s podatki iz ruske zgodovine in življenja, to pa kratkomaletno zatgadelj, ker je življenje najzvestejši odraz naše duše in ker narod, ki ima veliko zgodovino, najlaže razkrija svojega duha. Takemu vodniku se slovanška plemena lahko brez strahu zaupajo; kdor navzlic svoji mogočnosti pusti tujce, da mirno živijo in se razvijajo v njegovi soseščini, bo že akoraj izgubljena sorodna plemena rad sprejel in z njimi po bratsko živel“ — V. I.

Delo ohrani tisto, kar je ustvarjeno. Rezultati ledenega bojišča so se ohranili samo zatgadelj, ker je ruski narod neomajno in neutrudno delal na tem, da te rezultate ohrani. Rezultati Kulikove bitke so od našega naroda zahtevali velikih naporov, če jih je hotel ohraniti. Isto lahko rečemo o Poltavski zmagi, o Borodinu, o vseh bitkah in spopadih, v katerih

Ruski narod — opora slovanstva

VSEVOLOD IVANOV — RUSKI PISATELJ

je naše ljudstvo branilo svojo samostojnost, svoje ozemlje, svojo pravico do dela in svobode.

Toliko bolj velja to za našo deželo, ko se je na velikih poljanah Ruske države rodila Zveza Sovjetskih Socialističnih Republik — državna zgradba, kakršne doslej nikoli ni bilo na zemlji, državna zgradba, ki je vsem delovnim ljudem odkrila še nevidno področje, na katerem lahko v blagor ljudstva zastavijo svoje sile, sposobnosti, talente. Nova, sovjetska Rusija je prevzela nase tudi vse tiste blagorodne in velike naloge, katerih nosilec je bila Rusija v osebi svojih najboljših sinov in mislecev, v osebi svojih najboljših vojakov in junakov. In ne le prevzela, marveč pomnožila. Očiščen vse guilobe preteklih dni, osvobojena carskega jarma in oblasti kapitala se je ruski narod utrdil v bitkah in v delu, izvršil mnogo blagorodnih podvigov in dejanj, ki jih lahko po pravici prištevamo med najlepša dejanja človeštva.

Med velike in blagorodne tradicije spada odnos Rusov do Slovanov in do Slovanstva. Rusija ni nikoli pozabila in ni mogla pozabiti na svoje zapadne in južne brate, ki so ječali v suženjstvu in so se proti temu suženjstvu borili. Poraz sovražnikov Slovanstva pod Grünwaldom v 1410. letu je navdušil vsa ruska srca. Žižkove zmage in uničenje cesarskih „križarskih“ trum pri Domažicah v 1431. letu; osvobodilni boj Čehov v XVII. veku, ki je izzval Tridesetletno vojno, borba Poljakov z Nemci — vse to je glasno odmevalo pri Rusih in porajalo misel, da je blizu zedinjenje slovanških narodov v eno samo bojno

zvezo proti Nemcem ter sploh proti vsem zasluževalcem.

V luči te bratske ljubezni Rusov do njihovih južnih in zapadnih bratov je razumljivo sovraštvo Nemcev do Slovanov na sploh, do Rusov pa še posebej, sovraštvo, ki se je razraslo po ruski zmagi nad „nepremagljivimi“ polki Friderika II. pod Kunersdorffom (1759. leta) in potem, ko so Rusi leto kasneje vkorakali v Berlin. Srd in zavist do ruske moči sta prevzela Nemce, Pruse pa še prav posebej. Sto let kasneje, po uspešni francosko-pruski vojni, so Nemci v ponosu in nadutosti povsem ponoreli. F. M. Dostojevski je govori brez ironije, ko pravi 1873. leta:

„Vse od Tridesetletne vojne sem so Nemce samo topli, v nomer topli, celo Turki so jih topli, namah pa so Nemci premagali narod, ki je bil po svoji bojevitosti prvi na svetu.“

Nezaslišano so se razširili nemški apetiti. S svojimi pohlepni očmi so že videli podjarmljene dežele Balkana, slovanške dežele, in zdelo se jim je, da podjarmljajo Rusijo. 1873. leta je nemški profesor zgodovine Treitschke o Slovanih takole govoril:

„Naše sovraštvo do naših vzhodnih sosedov, do teh sarmatskih divjakov, ne pozna nobenih mej, ki bi jih postavljali občutek simpatiji ali spoštovanja.“

To sovraštvo je dobilo zoološke oblike, ko so ruski vojski v vojni 1877—1878. leta osvobodili narode Balkana, jih priklicali k samostojnosti, jih privedli na pot napredka. Nemški univ. profesor Treitschke je govoril še dokaj poljudno. 70 let kasneje je frajtar Hitler nje-

gove nauke dojel — in s požari, umori, mučenjem, eksplozijami in uničenjem celih mest ter pokrajin ilustriral besede „znamenitega“ zgodovinarja, ki — mimogrede rečeno — nikakor ni bil osamljen pojav: dovolj je, če se spomnimo na Lamprechta, da niti ne govorimo o Mommsenu, ki je ustvaritev Nemškega rajha primerjal z ustvaritvijo Rimskega cesarstva, Bismarcka pa s Cezarjem. Pred štiridesetimi leti, 1904. leta, je zgodovinar Albrecht Wort v knjigi, ki je izšla v Münchnu, izjavil: „Iznova se moramo lotiti kolonizatorske dejavnosti Otonov, sedmograških Sasov, nemškega reda in prvih pruskih kraljev. Za to nam služijo kot trden temelj nemški kmetje na Volgi, ob Dnjepru, v Voliniji ter razvoj nemške trgovske in industrijske dejavnosti v vsem ruskem gospodarstvu.“

In ta „zgodovinar“ pravi dalje: „Do takih pridobitev kajpak ni mogoče priti brez vojne.“

Velika Sovjetska revolucija v Rusiji oktobra 1917. l. je tem nemškim sanjam zadala nepopravljiv in močan udarec, najprej v pogledu „razvoja nemške trgovske in industrijske dejavnosti“ v Rusiji, da ne govorimo o kolonizatorski. Nemci so se skušali maščevati. Odpravili so se na Dajeper, v Volinijo, na Volgo — prav tja, kamor so postavili svoje „predstraže“, kakor pravi „zgodovinar“. Volga je temu navalu odgovorila z obrambo Caricina v 1918. letu. Dajeper je odgovoril s porazom Nemcev na Ukrajini. Volinija je videla njihove pregažene zastave in odvržene kovčke. Nemci so tekli iz Sovjetske Rusije in iz Sovjetske Ukrajine in iz Belorusije. Toda

Velikan rednik

Vladimir Nazor

To noč mi glad in trudnost nosita privede druge. — Ni jih več, molčečih gradov in stolpov, marmornih stebrov, ki vodijo do njih negibna pota in razpuhte se, če se jim približas. Zaaj gledam in poslušam nekaj drugega.

Iz dalje heum in šum — pa ni vihar; mota se nečaj in valj — pa ni oblak; korake slisim pač — pa niso čete. In vse je daleč, vendar tudi blizu, začuda blizu je: pod svodom neba ali te moje izmačene lobanje?

To pot moj vid je dober in ves oster, napot je sluh in nistem več izmučen, utrujen človek; vstane in naproti grem klicu, ki se ni mu moč upreti, in vzhiknem: „Tu sem!“

Smreka in jelka razmahmeta vejeve in odpre se pot pred nekom, ki se bliža in molči. Prihaja. Zda stoji na robu jas, visok ko topol, ves čolun in čort. Pri tisti priči ga spoznam; in kličem: „Ti, ki v laših košatih kakor dušo vetrove nosiš po prostranih stepah,

ki čelo ti je ko nebeska plan, ki se po njej sprehaja Veliki Medved, ki Severnica ti je zasijala v očeh, ki kakor svetli morji dve v obrvih nosita Urat in Kavkaz, postoj, potrpi in poslušaj me!“

Steji in čaka. Sklonil je glavó. Motri me, kakor da kaj sluti. Obe roke opre si na kolena in v pogni hrbet; a na hrbtu svojem — zdaš šele vidim — nosi cel, cel svet; nosi kot Atlas neko novo Zemljo. In rečem mu:

„Ti, ki pod tvojo kožo teko ti, kot utripajoče žile Bug, Don in Volga! Ti, ki pod pazduho nosiš mehko volno in bombaža in so ti prsa sinje njive lana, ki mogel bi vesoljni svet ogreti — nocoj ne hodi skozi te gozdove, ne da bi videl našo Likoto in zjo! O i, ki v svoji bradi nosiš Vzhodno Sonce v dežele, hjer umira dan in se temni, nocoj ne hodi mimo kakor vihra!“

Predtogo že te čakamo, a kaplje krvi smo tvoje! Daj, poglej nas: Vsi smo utrujeni in lačni skorje hrula!

Tako sem rekel. On spusti se nize, poklekne in obe roke iztegne, dlani odpre. — Tada pa z vseh strani ko senca, ko privede iz gozdov, prepeltnih mrača, mrava in trpljenja, prihajati zagledam. Partizane: vsi živi in vsi oni, ki so večraj jih pokopali v zemljo, in otroci vasi soseščinih in zenice vdove, ubogi starci, ranjeni, bolniki. Nekaj jih dviga, nosi. Zda pristopajo k dlanem orjaškim, ki na njih čam in ziblje se med palcem in mezinem sibirsko zrelo, zlato žitno klasje, diše prostrane ukrajinske njive.

O, dvojni glad, glad duše in telesa, nasišle so te roke. — Iz brade orjaka zlato, mlado sonce sine. In vse se razpuhti in vse izgine.

(Prevedel Mile Klopčič)

„HIŠA NAJMLAJŠIH“

Lepa velika hiša v eni izmed moskovskih ulic je hiša najmlajših. Z vsó resnostjo se igrajo otroci poleg kupov peska v velikem parku, ki je samo njihov. Ostali sede prav važno v malih naslanjačih v dvorani za odmor. Otroci so prepolni zdravja, oblečeni so v lepe obleke in sredi dragoceni igračk. To so otroci brez staršev. Zanje skrbi sedaj sovjetska država, postala jim je oče in mati. Tu v državnem dečjem domu živijo otroci, tu napravijo prve korake v življenje in tu spregovorijo prvo besedo.

Za časa vojne je bilo sprejetih v dom mnogo otrok, ki so jim Nemci pobili starše. „Očeta so mi ubili Nemci, mater pa sežgali“,

to je po večini vse, kar vedo otroci o svojih starših. Neki deček ob spominu nakremži obraz in dvigne roke, kot bi se hotel ubraniti pred prizorom, ki so ga gledale njegove mlade oči.

Mnogo gojencev je rešila Rdeča Armada izpod razvalin mest, drugi otroci pa so tukaj, ker je oče v vojski, matero pa ne žive več.

Pogostokrat prihajajo v zavetišče ljudje, ki hočejo katerega od otrok posvojiti. Izgubili so otroka v vojni. Zavetišče budno pazi tudi nad takimi otroki. Na vse načine jim skuša olajšati gorje, ki jim ga je prizadejala vojna. Zavetišče skrbi da zrastejo iz teh otrok samostojni ljudje. Mnogo gojencev je zrastle v teh prostorih.

Sedaj so veliki in močni ter so postali vojaki in se bore za svojo drugo mater.

V istem zavetišču se vzgajata sin generala in sin botca. Posteljici obah stojita v isti sobi in na sončni strani. Uprava obvešča generala in botca o napredku in zdravju njunih sinov.

Dostikrat najdejo starši v zavetišču svoje izgubljene otroke. Tako je delavka Klavdija Filipova našla sedaj po dolgih letih sina in hčerko. Ni mogoče popisati njene sreče, ko je zagledala in objela svoja zdrava otroka.

Kmalu bo zavetišče proslavilo svojo 25. letnico obstoja. Na ustanovni listini tega zavetišča je podpis Leninove roke.

Če hočemo rešiti našo deželo in zavezniške dežele pred nevarnostjo zaslužjenja, moramo biti ranjeni nemški zveri za petami in jo dofolči v njenem lastnem brlogu.

Stalin

sanje o „križarski vojni“ in o popolnem uničenju Slovanstva ter njegovega najstarejšega brata — Rusije, in po tem takem tudi Sovjetske Zveze, — te nemške sanje so ostale in tele, dokler niso vzplamtele v svitu požarov 1939. in naslednjih let.

V tej vojni so imeli Nemci začasne uspehe. Ti začasni uspehi, ki so bili predvsem posledica nenadnega in izdajalskega napada na njihove sosedo, so se Nemcem videli kot večni, kot predznak svetovnega gospodarstva.

Hladnega februarjskega dne 1943. leta so Nemci, ki so mislili, da stoje že pred zlatimi vrati zmagave, zagledali ta vrata podrtá, sami sebe pa razbite in ponižane.

2. februarja 1943. leta je bila zaključena največja bitka, v celoti grandioznejša kot bitka pri Grünwaldu, „ledeno bojišče“, Kulikova bitka ali stvar pod Poltavo — zaključena je bila bitka za Stalingrad — bitka za svobodo človeštva, bitka za SSSR!

Bitka za Stalingrad se je končala s popolnim porazom 330-tisočglave nemške armade, z začetjem 91 tisočev najizbranejših nemških čet s feldmaršalom na čelu, s 24 generali in 2500 oficirji.

Od tod gre pot grandioznih zmag Rdeče Armade 1943-1944. l. Pot čez Don, Dajeper, Dnjester, Prut. Pot, ki je naše polke pripeljala do Karpatov, do Čehoslovaške. Pred nami je gorati češki štirikotnik, zlata Praga. Videti je Poljsko. In z zastavami v silnih rokah, z ramo ob rami z nami, z vojniki Sovjetske dežele, gredo vojniki Čehoslovaške, Jugoslavije, Poljske...

Tam daleč se dvigajo utrdbe jugoslovanskih gora, kjer vojniki maršala Tita s pravilčno vztrajnostjo in bajeslovno močatostjo branijo svojo domovino, branijo Jugoslavijo, interese vseh Slovanov, ki vsi skupaj branijo interese vsega sveta, vsega človeštva, njegovo svobodo, neodvisnost misli in vere proti črnim, odurnim tolpam fašizma, proti podlosti in proti propagandi materialnega in duhovnega opustošenja.

Čeh Jan Kollar je dejal: „Če te kdo pokliče „Slovan“, naj se v tebi oglasi človek“. Ta človek je nosil ime Puškina, Gorkega, Mickiewicza in tisoč drugih častnih in ponosnih imen Slovanstva.

S čudovito prodrljivostjo je L. Štur videl to posebnost ruskega naroda, ki so jo sprejeli in si jo prisvojili vsi narodi naše Zveze. Živeti po bratsko — to pomeni, deliti radost, delo, in pa kajpak nevsščnosti, zakaj življenje tudi pod najboljšimi pogoji ne prebije brez nevsščnosti.

Živeti po bratsko — to pomeni, živeti v boju za svojo očetnjava, če to zahtevajo čas, narod in tvoja vest.

Živeti po bratsko — to pomeni, ustvarjati novo življenje, vtelešati v njem vse narodove sanje, pretvarjati te sanje v resničnost, da bodo iz te resničnosti rastle nove, še lepše sanje in novo še lepše, vtelešenje njihovo.

Bliža se ura, ko se bodo ureničile sanje slovanških narodov, kakor tudi vseh drugih svobodoljubnih narodov sveta. Glavna, vse objemajoča ideja teh sanj je — kar moči naglo razbiti, uničiti nemški fašizem.

Toda ura zmagave ne bo prišla sama od sebe.

Povaja se v krvi in bitkah. V vztrajnem delu, v premagovanju predsodkov, v trdovratnem in odločnem izpolnjevanju nalog, ki jih postavlja čas, v tem so pogoji, pod katerimi nastopa ura svobode, ura popolnega in dokončnega osvoboženja Slovanstva izpod nemškega jarma, izpod fašistične nestrpnosti. V bitkah in v nenehnem delu ter samopožrtvovalnosti bo napačila ura svobode, ura zedinjenja, v katero je Rusija vedno verovala. To vero je izročila nam, njenim potomcem, nam, vsu mu Slovanstvu, vsemu človeštvu — vsem, za katere je svoboda edini zrak, v katerem je moči dihati.

(„Slavjane“, Moskva, junij 1944.; prevedel B. Žilber)

Sovjetska demokracija — najpopolnejša demokracija

Velika domovinska vojna Sovjetske Zveze proti fašistični Nemčiji in njenim zaveznikom je postavila vprašanje o sovjetski demokraciji pred vse človeštvo v pravo luč. Slavne zmage Rdeče Armade nad fašistično zverjo, do zob oboroženo z najmodernejšo tehniko: množični heroizem sovjetskega ljudstva: veličastni, junaški in kulturni lik sovjetskega človeka — vse to so najprepričevalnejši dokazi, da je sovjetska demokracija resnična demokracija, kakršne doslej še ne pozna zgodovina človeštva. Brez take demokracije, ki je razvila ljudske sposobnosti in svetle črte značaja do najvišje mere, ne bi Rdeča Armada mogla odbiti besne fašistične zveri in vnesti plamenice svobode zaslužjenim, svobodoljubnim evropskim narodom!

Hkrati pa je bila v tej veliki vojni razkrinkana vsa laž o demokraciji, o navidezni demokraciji, kakršno je vsilila narodom predaprilske Jugoslavije protiljudska reakcija in kakršno danes zopet obeša na veliki zvon italijanske reakcionarne gospoda Sforzinega kova. Čim bolj izgublja fašizem svoje zadnje posojanke med množicami, tem bolj šari protiljudska reakcija z demokracijo frazo, hoteč pod njeno firmo nadaljevati staro protiljudsko politiko.

Sovražniki Sovjetske Zveze so v kritiki njene demokracije kričali zlasti o tem, da v Sovjetski Zvezi nekatere skupine ljudi nimajo volivne pravice. V resnici v prvi dobi niso imeli volivne pravice ljudje in posamezne skupine ljudi, ki so se odzvali postavile proti ljudstvu in sovjetskim zakonom (plemiči, bivši belogardisti itd.). Obešajoč se na to bedno manjšino dva do tri odstotka ljudi so ti kritiki namenoma molčali in zapirali oči pred vso bogato demokracijsko vsebino nove oblasti, ki jo je postavila zmagovalna Oktobrska revolucija. V novi staifski ustavi so bile vse omajive odpravljene in je sovjetska demokracija tudi s te formalne plati najbolj demokracijska na svetu. To demokracijo označuje: splošna volivna pravica za vse državljane, ki so dopolnili 18 let; žene imajo kakor moške pravico voliti in biti izvoljene; prav isto velja za državljane, ki služijo v Rdeči vojski; volitve so tajne in neposredne; posilanci polgajo volivcem obračune o svojem delu in so po sklepu večine volivcev lahko odpovedani.

Bistvo sovjetske demokracije je v njeni dejanski vsebini: v takem sistemu državne organizacije, ki omogoča pritegovanje najširših množic delovnega ljudstva k vodstvu javnih poslov, k razvijanju njihove največje iniciative za odločanje o svoji lastni usodi in o usodi svoje velike domovine. Veliki Lenin je v borbi s slepimi in licemernimi zagovorniki zgolj formalne demokracije zapisal preroške besede:

„... Naša revolucija... bo pred svetovno zgodovino velika in nepremagljiva, ker prvič resnična množica, ogromna večina delovnega ljudstva sama gradi novo življenje, s svojimi izkušnjami rešuje najtežja vprašanja socialistične organizacije, ne pa manjšina, ne samo bogati, ne samo izobraženi.“

Graditev državne organizacije — Sovjetov — po takih načelih vsebinske demokracije je v naprej onemogočila vsako odtujitev države od ljudstva, ustvaritev kaste uradnikov, sodnikov in birokratov, ki bi bili v breme ljudstvu in ne bi bili pristna — njegova oblast. Sovjeti so „iskana in končno najdena oblika državne organizacije“, ki raste iz delovnega ljudstva in deluje za zadovoljitev njegovih življenjskih koristi. V taki državi ni tistega nepremostljivega prepeka med državo oblastjo in množicami, med državnimi ustanovami in ljudstvom, ki je bistven za vsa-

ko državo zgolj formalne demokracije. Sovjetska demokracija pomeni tisoče niti, s katerimi je državna oblast zvezana z ljudstvom. Birokratična rja — neizbežen pridevek protiljudske države, ni združljiva s sistemom pristne dejanske demokracije. Javna kritika in samokritika: redna zborovanja proizvajalcev določenega podjetja, na katerih se kritično pretresajo vsa vprašanja, ki se tičejo proizvodnje in kjer proizvajalci iznašajo napake uprave in predlagajo izboljšanja: razvitost kontrole, odstavljanje zastopnikov, tekmovanje, črne deske za lenuhe itd. itd. — na vse mogoče načine ljudstvo, najširše ljudske množice sodelujejo pri graditvi države in gospodarstva. Preden je Vrhovni Sovjet sklepal o sprejemu nove stalinske ustave je bil predložen usutek te ustave vsem državljanom v pretres. Čle mesece je po mestih in vaseh, po vseh mogočih organizacijah — tepla diskusija o osnutku. Plod te diskusije je bila cela vrsta izpreminjvalnih in dopolnilnih predlogov k osnutku ustave; izmed katerih je Vrhovni Sovjet marsikaj sprejel.

Lenin je leta 1920 rekel, da sovjetska ustava nudi v smislu demokracije tisto, česar še nobena druga država ni mogla nuditi niti v dvesto letih. In nadalje: „Če vzamemo že samo število kongresov, jih ni niti ena država v stoletjih demokracije toliko sklicala, mi pa prav po tej poti gradimo skupne odloke, kujemo skupno voljo.“

Najzanesljivejša preizkušnja stopnje demokracije vsake države ugotovimo je njeno reševanje nacionalnih vprašanj. Sovjetska oblast je, zvesta svojemu doslednemu demokratizmu, tudi to poreče vprašanje mnogonacionalne države je rešila na doslej najpopolnejši način: v zadovoljstvo vseh narodov Sovjetske Zveze. To reševanje je dobilo svojo državno formo v taki edinstveni ureditvi kot je Zveza Sovjetskih Socialističnih Republik, v federaciji, ki je uresničenje velikih zamisli Lenina in Stalina o nacionalnem vprašanju. Nova sprememba stalinske ustave v tem pogledu (lastna diplomatska zastopstva in lastna vojska posameznih federalnih republik), je dokaz velikega bratstva sovjetskih narodov, ki se je v tej vojni samo utrdilo, ter dokaz neprestano snujočega in izpopolnjučega duha ki prevaja vso delavnost vlade in Partije.

Protiljudska reakcija je od prvega dne rojstva republike sovjetov tulila v svet, da sovjetski sistem duši razvoj osebnosti, preprečuje uveljavljanje talentov in duši iniciativno posameznika. V nasprotju s sovjetsko demokracijo je ta reakcija prikazovala sistem njene lažidemokracije kot sistem, ki omogoča in paspešuje uveljavljanje osebnosti. Velika domovinska vojna je razbila tudi to laž. Pred vsem svetom je vstal sovjetski človek kot velikan, ki ustvarja čuda na fronti in v zadetju pri graditvi. Nobena zgodovinska doba ni ustvarila toliko junakov, toliko srčnih in kulturnih ljudi kot doba sovjetske demokracije in zlasti njene domovinske vojne. Izvojevanje družbeno političnih ciljev Sovjetske dežele, uresničenje njenih idealov terja velikih ljudi, terja aktivizacijo in visoko kulturno stopnjo vsakega njenega posameznika. Domovinska vojna je dala nešteto primerov heroizma in visokega patriotizma sovjetskega človeka. Sovjetski učenjak Mitin v nekem svojem članku navaja tole značilno epizodo:

Na nekem odseku fronte je bil komandant, član partije, tov. X. Nenadoma pride vest, da se njegovi edinci bliža skupina 16 nemških tankov. Bilo je v času najhitrejšega nemškega napredovanja v prvem razdobju vojne. Ko so prišli tanki prav v bližino edince, je nek rdečearmejec obu-

Profesor I. GALKIN,
rektor Lomonosovljeve moskovske univerze reda Lenina

Alma mater ruske znanosti

Moskovska univerza. Tukaj so se vzgajali najboljši ljudje Rusije, tu so prejeli izobrazbo največji predstavniki ruske znanosti in kulture. Ni bilo torej naključje, da je znanstvena konferenca, posvečena vlogi ruske znanosti v razvoju svetovne znanosti in kulture, bila med stenami tega najstarejšega ruskega vseučilišča.

Konferenca je pokazala, da zavzema moskovska univerza eno izmed prvih mest v naši znanosti. Predavanja, ki so bila prečitana na tej konferenci, so pritegnila nase zanimanje vse ruske javnosti. Veliko ustvarjalno delo kipi danes na moskovski univerzi. Oboroženi z bogato dediščino preteklosti, rešujejo naši učenjaki uspešno velike probleme. Posvetili so svoje življenje znanosti in plemenitemu delu za vzgojo mlade sovjetske inteligence.

Ustvarjalno sodelovanje najvidnejših učenjakov z mladimi slušatelji univerze — je jamstvo, da bo naša domovina dobila nove kadre pomembnih ruskih znanstvenikov.

Objavljamo del disertacij na znanstveni konferenci MGU (Moskovske državne Univerze).

Znanost velikega naroda

Ruska znanost zavzema častno mesto v svetovni zakladnici znanja.

Razvijajoč se v teku dolgih stoletij, v tesni zvezi in sodelovanju s kulturo zapadnih in vzhodnih narodov, sta znanost in kultura naše domovine mogočno vplivali na razvoj znanosti in kulture vsega sveta.

Ruska znanost se je vedno odlikovala po originalnosti zamisli, smelosti postajanja in reševanja problemov.

Na začetku naše znanosti stoji genialni lik vsestranskega učenjaka, odličnega zastopnika eksperimentalne znanosti Mihajla Vasiljeviča Lomonosova.

Lomonosov je postavil temelje ruski znanosti, bil je eden izmed prvih naših akademikov, osnoval je v Rusiji prvo univerzo, ki še

pano vzkliknil na položaju: „Izgubljeno!“ Komandant pa se vztrajna in mu mirno in glasno odgovori: „Motiš se tovariš! Vsi ne bodo izgubljeni. Kako polovico jih bomo uničili, ostali pa nam bodo zbežali!“

Mirčen in odločen ton njegovega glasu, nagel obrat v mislih, segavost, s katero je zavrnil malodušnost — vse to je imelo na edinega čudovit učinek. Razpoloženje se je na mah spremenilo. Pripravili so se na borbo in pregnali tanke, nekaj pa jih uničili.

Sovjetska inteligenca je obogatila sovjetsko znanost in tehniko, kulturo in umetnost z novimi odličnimi uspehi in iznajdbami.

Stalin

NIKOLAJ TIHONOV,

predsednik Zveze sovjetskih pisateljev:

Domovinska vojna in sovjetska literatura

Pisateljevo mesto v Veliki domovinski vojni opredeljuje tisto orožje, ki mu je pisatelj kos. To orožje je beseda. V tej vojni so se pisatelji žrtvovali kakor borci in kakor borci so strnili svoje vrste ter se iznova in iznova borili za neomajno resnico sovjetske umetnosti.

Tovariš Stalin je v svojem poročilu izgovoril globoke besede o tem, da sovjetsko razumnštvo v vojnih razmerah izpopolnjuje sovjetsko znanost in kulturo.

Od prvega dne vojne so se pisatelji vključili v vrste zaščitnikov domovine. Od prvega dne vojne se glasi pisateljska beseda, ki spremlja Rdečo Armado in sovjetsko ljudstvo v bitkah na fronti in v delovnih naporih zaledja. Pisatelji so živeli in živijo skupno z ljudstvom. V borbenem bratstvu dežele zavzemajo častno mesto.

danesh nosi njegovo slavno ime. „Bil je — kot je rekel Puškin — sam naša prva univerza.“

Sledeč velikim zamislom Lomonosova, je dala ruska znanost svetu mnogo odličnih učenjakov, katerih znanstvena dela so imela ogromen vpliv na ves razvoj svetovne znanosti. Zakon o periodičnosti atomskih vrst, ki ga je odkril Mendeljejev, je danes osnova vse fizike in kemije; Ljubačevski, ki je proučeval nevkldovo geometrijo in nenavadno razširil možnosti proučevanja vesolja, Žukovski, tvorec današnje aerodinamike in znamenitega teorema, ki nosi njegovo ime, Timirjazev, veliki raziskovalec, učenjak-revolucionar, član več kakor 40 znanstvenih društev in svetovnih akademij, Pavlov, največji svetovni fiziolog, Mičurin, veliki preoblikovalec prirode, Sečenov, Stoljetov, Lebedev, Spersanski, Orovjev, Ključevski, Granovski, Forlanatov — to je samo nekaj imen iz bleščočega ozvezdja ruske znanosti.

Ti velikani duha so znani po vsem svetu, njihova imena s spoštovanjem izgovarja vse napredno človeštvo, z njihovimi idejami se je silno obogatila svetovna znanost.

V zgodovini naše znanosti, družbene misli in literature zavzema eno izmed najčastnejših mest moskovska univerza.

Ni nobene panoge znanja, v kateri ne bi moskovsko vseučilišče imelo avtoritativne besede. Ruska misel se po pravici ponaša z imeni največjih dejavcev revolucionarne demokracije — Čadajeva, Hercena, Belinskega, Stankijeviča, Ogareva, ki so si pridobili in izgradili svoj svetovni nazor med stenami moskovske univerze.

Moskovski matematični inštitut je znan široko po svetu. Njegovi pododdelki: topologija, teorija verjetnosti, številna teorija vodijo v svetovni znanosti.

Svetovno znani učenjak Žukovski je prav na moskovski univerzi dovršil svoja osnovna raziskovanja ter zgradil tu prvi aerodinamični lijak v Rusiji.

Razevit sovjetske demokracije, njen nepreštan razvoj in izpopolnjevanje, ki je dosegel svoj vršek v slavni stalinski ustavi, vse to je bilo omogočeno na temelju velikih pridobitev Oktobrske revolucije. Ta demokracija je dosledno neizprosna in uničujoča za protiljudske in protinarodne sile in hkrati dosledno demokracijska za narodne in ljudske sile. Oktober je pokazal med drugim človeštvu vzgled ljudske — prave demokracije.

Ivan Bratko

Oče ruske aviacije N. E. Žukovski ter njegov najbližji sodelavec akademik S. A. Capljigin, sta osnovala svetovno znani Centralni aerodinamični inštitut — središče sovjetske teoretične misli v svetu aviacije.

Profesorji moskovske univerze Stoljetov, Umov in Lebedev so pionirji eksperimentalne in teoretske fizike v naši domovini.

Prvak ruske kemije je danes akademik N. D. Zelinski. Dolgoletna raziskovanja Zelinskega so mu omogočila, da je tvorno posegel v vprašanja, kako izpremeniti odpadke sirovin petrolejske industrije v raznovrstne aromatične spojine, zelo potrebne kemični in obrambni industriji.

Številna raziskovanja je izvedel Zelinski tudi na področju beljakovin. Splošno znana pa je neprecenljiva zasluga, ki jo je izkazal človeštvu z izumom protipline, ki vsebuje v sebi aktivizirani ogljik, protiplina, ki je rešil v prvi svetovni vojni na tisoče človeških življenj.

M. A. Menzibir zavzema pomembno mesto v svetovni znanosti kot osnoveatelj ruske ornitologije in zoogeografije. Skupaj s K. A. Timirjazevim je bil goreč bорец za darvinizem in aktiven javni delavec moskovske univerze, prvi njen lektor po veliki oktobrski revoluciji.

A. M. Sevarcov, učenec Menzibirov ter njegov naslednik v inštitutu primerjalne anatomije moskovske univerze, je eden najpomembnejših teoretikov revolucionarne teorije v svetovni znanosti XX. stoletja. Njegovo ime se v razvijanju Darwinove teorije stavi v isto vrsto z imeni Huxleya, Haeckela, Timirjazova in Pavlova. Moskovska univerza je bila vedno središče geografskih raziskovanj v Rusiji in razvojna baza ruske geografije. Tu se je ustanovila geografska šola D. N. Anučina, Ogromen vpliv je imel na rusko javnost v sredini XIX. stoletja moskovski profesor T. N. Granovski.

Najodličnejši predstavnik zgodovinske znanosti v Rusiji ter eden izmed najpomembnejših zgodovinarjev sveta v drugi polovici XIX. stoletja je S. M. Solovjev. Njegova „Zgodovina Rusije“ je še do danes v mnogem ohranila svojo znanstveno vrednost.

Njegov učenec V. O. Ključevski, bleščec lektor in stilist je bil prvi, ki je v naši znanosti posvetil resno pozornost ekonomski zgodovini. Njegov „Kurz ruske zgodovine“ je preveden na vse glavne evropske jezike.

Ogromen vpliv na svetovno zgodovinsko znanost je imel P. G. Vinogradov, ki je pisal socialno zgodovino srednjeveške Anglije; njegova najvažnejša dela so izdana v Oxfordu. Sodobni zgodovinarji angleškega srednje-

povejte nam o njem vse, kar veste, z vso silo resnice umetnosti, vi pisatelji in pesniki, inženirji človeških duš, ki razumete ves najgloblji smisel dogodkov, kakršne preživlja vaša domovina.“

Naše sovjetsko ljudstvo, naša Rdeča Armada željačo požirata besede pisateljev, črpaajoč iz njihovih del nrvstveno silo, navdihujoč se ob junaštvi njihovih junakov.

„Biti inženir človeških duš, pomeni, stati z obema nogama na tleh realnega življenja“, — tako je dejal tovariš Zdanov ob otvoritvi prvega kongresa pisateljev. Ta formula ostane neizpremenjena v času, ki ga preživljamo. Ni je treba razumeti preozko. Danes učinkuje sila tistih dejstev in življenja, ki nas obdajajo, toda v nas govori tudi predvidevanje bodočnosti, ki jo naznanjajo ta dejstva. V nas govori tudi sila najgloblji spominov iz zgodovinskega življenja

ga veka so učenci P. G. Vinogradova.

V razvoju filologije je imela moskovska univerza velik pomen. F. I. Buslajev je bil pomemben predstavnik literarno-zgodovinske vede druge polovice preteklega stoletja. Globoko je prodiral v rusko starodavnost. Buslajev ima zaslužno, da je razkril neprecenljiva bogastva naše najstarejše literature in narodne poezije.

Eden izmed najpomembnejših ruskih lingvistov F. F. Fortunatov je bil na koncu XIX. stoletja svetovna avtoriteta na področju indoevropske lingvistike ter zlasti v vprašanjih baltskega in slovanskega jezikoslovja.

Toda moskovsko vseučilišče je samo del tega silnega odreda ruskih učenjakov, ki gradi in dviga svetovno znanost.

Carška vlada ni pospeševala razvoja znanosti v Rusiji. Toda če je kljub temu ruska znanost zavzemala v svetu častno mesto, je to predvsem zaslug naših učenjakov, plemenitih ljudi naše zemlje, njihove povezanosti z narodom.

Ponosni smo na njihove velike znanstvene izsledke in gledamo v sebi neposredne dediče vsega onega najboljšega, progresivnega, kar so ustvarili najvidnejši predstavniki ruske inteligence. Oktobrska revolucija je odprla novo epoko v razvoju znanosti v Rusiji. Samo velika oktobrska revolucija je omogočila svobodni razvoj znanstvene misli.

Velika dela Marxa in Engelsa, Lenina in Stalina so postavila temelje nadaljnjemu razvoju znanosti v Sovjetski Zvezi.

Sovjetska znanost je napredna znanost. Izkoriščujoč vse najboljše v svetovni znanosti, se je ruska znanost v letih sovjetske oblasti dvignila do tolikšne višine, da je postala danes najodličnejši tolmač naprednih idej vsega progresivnega človeštva.

Po dalekovidnem sklepu naše Partije in vlade je vstopila Znanstvena akademija SSSR v neposredno vodstvo Sovnarkoma SSSR ter odigrala odločilno vlogo pri okrepitevi vodstva sovjetske znanosti in zagotovitve njenega nadaljnjega razvoja. Akademija Znanosti je danes rosnični štab vse sovjetske znanosti. Za svojo rast in avtoriteto v veliki meri dolguje vztrajnemu delu svojega pokojnega predsednika, znanega učenjaka Karpinskega ter sedaj živečega predsednika V. L. Komarova. V dneh velike Domovinske vojne sovjetskega naroda z germanskimi okupatorji, so učenjaki Sovjetske Zveze odločno preoblikovali svoje znanstveno delo. Opirajoč se na izsledke ruske znanosti, smo se pokazali sposobne, da lahko iz dneva v dan izpopolnjujemo oborožitev Rdeče Armade.

Znanstvena dela velikih ruskih učenjakov odmevajo danes v strašnem orožju, s katerim Rdeča Armada neusmiljeno uničuje sovražnika.

Blesteče lastnosti sovjetskih letal in njihovo trdno prvenstvo

našega ljudstva. Nesmrtni ideali izpopolnjevanja človeškega značaja živijo, v naši stalinski dobi so se tako nezasišeno razvili, dali so nam heroje, ki zaslužijo, da jih primerjamo z najboljšimi klasičnimi vzori, deloma pa jih šo prekašajo, kakor merilo današnje borbe našega ljudstva prekaša vse nekdanje veličastne spopade, ki so odločali o usodi sveta.

Pred veliko domovinsko vojno je naša literatura posvečala glavno pozornost človeku-graditelju novega življenja v mestu, v kolhoz, gospodarstveniku, povsem predanemu partiji, inženirju, udeležencu velike graditve, komсомоlcu, ki v tajgi postavlja mesto mladosti, ki si podvrže Arktiko, neugnanimu in znanja žejnemu pionirju, živečemu v romantičnem svetu srečne mladosti.

Zdaj preživlja grozote vojne, gre skozi težke prazikušnje in opravlja nepozabna junaštva. Pred seboj vidimo največji he-

roizem in največje zmagovalce sovjetskega človeka.

Kako je v naši literaturi izoblikovano ljudstvo — heroj?

Tako v dnevih mirne graditve kakor tudi v dnevih Domovinske vojne je resnica glavni junak naše literature. Nočemo skriti niti dnevov tegobnega umikanja niti dnevov srditih bitk niti ogromnega napona sil vse dežele na njeni poti k zmagi. Naših vojakov, naših oficirjev nočemo oblačiti v pestre obleke pravilnih korenjakov ali pa se omejevati na pusto opisovanje bojov. Resnica o vojni je posvet, ki mora pretresti dušo in srca, odkriti vsa moralna bogastva, vso globino mogočnega duha, ki je v sovjetskem človeku. Nepremagljiva volja, pretresujoča zmogljivost, zaleznava vztrajnost, globoko razumevanje tistega, kar se dogaja, požrtvovalnost — visoka zavednost — te črte so svojstvene značajni sovjetskega vojaka, sov-

Med sovjetskimi živinorejci

V času domovinske vojne so kolhozni Ivanovski oblasti mnogo prispevali k pomembni rasti sovjetske živinoreje. V prvih treh letih so zgradili več kot 2000 novih živinskih ferm ter povečali črede krav, ovac in svinj na obstoječih fermah. Skoraj ni mogoče najti kolhoza, ki ne bi razširil svoje živinoreje in mnoga napredna gospodarstva imajo dva do trikrat več živine kakor pred vojno.

V drugem letu Vseveznega socialističnega tekmovanja si je Ivanovska oblast priborila prehodno Rdečo zastavo Državnega Komiteta Obrambe za podvig živinoreje. Ko so prejeli to zastavo, so Ivanovski kolhoznički obljubili, da si bodo priborili še nove uspehe pri delu ter da bodo dali fronti in zaledju še več živine, mleka mesa in volne.

Obljubo so izpolnili in letos je bila Rdeča Zastava že drugič prisojena Ivanovski oblasti.

Zastava je bila izvojevana v trdi borbi. Ljudje kolhozne vasi delajo častno in požrtvovalno, kot vojniki na fronti. V petih mesecih so črede v kolhozih porasle za 127.800 glav. Letni načrt razvoja živinoreje za veliko rogato živino je bil prekoračen za 5,6 odstotkov, drobnice za 19,5 odstotkov. Kakor lansko leto so kolhozi tudi letos o pravem času izpolnili šestmesečni načrt za oddajo mesa državi. In vsak dan raste dotok mleka v fond zdravja zaščitnikov domovine.

V preteklem letu so se v naši pokrajini razvilo pomembno gibanje za pomoč osvobojenim krajem. Naši kolhozi so poslali v Smolensko oblast velike črede krav, svinj in ovac. Sedaj daje naša pokrajina pomoč Sovjetski Belorusiji. Za obnovitev beloruskih ferm je bilo poslanih tja preko 15.000 glav velike rogate živine, 10.000 ovac in 4.000 svinj.

Kako naj si pojasnimo tako nagel porast sovjetske živinoreje v težkih prilikah domovinske vojne? Prvič dela na fermah mnogo tisoč požrtvovalnih ljudi z dolgoletnimi

in mnogoštevilne šole njegovih učencev.

Dela akademika Kapicev na področju magnetizma in nizkih temperatur, ki jih je pred kratkim omenil Filadelfski institut ter jim podell Franklinovo odklovanje, prav tako odločilno vplivajo na okrepitev vojaške moči naše domovine.

Znanost našega velikega naroda neprestano napreduje. Svoj stalni napredek pa dolguje sovjetska znanost skrbi in pomoči Partije ter vlade, a prav posebno šotariša Stalina.

Sledeč velikim primerom življenja in borbe naših predhodnikov — ruskih učenjakov, gradbenikov svetovne znanosti, delajo sovjetski znanstveniki polni strastne ljubezni za blaginjo svoje ljubljene domovine.

izkušnjami. Učenju in vzgoji mladih živinorejcev se posveča največja pozornost. Letos poče kurze 12.567 ljudi, med njimi več kakor dvatisoč upraviteljev živinorejskih ferm ter skoraj 9.500 navadnih delavcev. Skoraj povsod so odprte enoletne kmečko-gospodarske šole. Veliko vlogo v povzdigu splošnega znanja naših živinorejcev so odigrali tudi predavanja in številni pogovori živinorejskih strokovnjakov. Poslušalo jih je 42.000 kmetov. V celi vrsti okrajev delujejo tudi živinorejski krožki, prirejajo se posebne konference za živinorejce.

Najtrdnejši temelj za vzgojo novih kadrov sposobnih živinorejcev pa je širjenje in privajanje naprednih stahanovskih izkušenj, poznavanje uspehov, ki so jih dosegle napredne ferme. Te mere dajejo prav tako dobre rezultate kakor številni kurzi. Vedno pogostejše postajajo ekskurzije živinorejcev na vzorna gospodarstva. V gavrilovskem kolhozu je bilo n. pr. v poslednjem času 5 takšnih ekskurzij. Kolhoznički so se podrobno seznanili z delom na mlečnih, ovčjih in drugih fermah. Tu so se lahko marsičesa naučili. V obdobju petih mesecev se je n. pr. molza mleka povečala v primeru z lanskim letom — za sto litrov na vsako kravo.

Skrbno proučevanje in trud za prisvojitve stahanovskih izkušenj dviga našo živinorejo na novo višino v vseh kolhozih in oblastih.

Velika čast je biti zmagovalce Vseveznega tekmovanja, nositi zastavo prvenstva. Tu zastava obvezuje kolhozničke in kolhoznice, strokovnjake in organizatorje kmečkega gospodarstva, da delajo še boljše, da še hitreje odstranjujejo vse nedostatke v kolhoznem živinorejskem gospodarstvu.

Kolhoznički naše oblasti so izvršili veliko delo za izboljšanje pašnikov, prifarmskih polj, za povečanje posevov deželje in drugih trav. Plodnosti živine se posveča kar največja po-

Nadaljevanje na 6. strani

Sovjetski kmetje dajejo državi hrano za vojsko in mesta, sirovine za industrijo in s tem pomagajo Rdeči Armadi.

Stalin

roizem in največje zmagovalce sovjetskega človeka.

Kako je v naši literaturi izoblikovano ljudstvo — heroj?

Tako v dnevih mirne graditve kakor tudi v dnevih Domovinske vojne je resnica glavni junak naše literature. Nočemo skriti niti dnevov tegobnega umikanja niti dnevov srditih bitk niti ogromnega napona sil vse dežele na njeni poti k zmagi. Naših vojakov, naših oficirjev nočemo oblačiti v pestre obleke pravilnih korenjakov ali pa se omejevati na pusto opisovanje bojov. Resnica o vojni je posvet, ki mora pretresti dušo in srca, odkriti vsa moralna bogastva, vso globino mogočnega duha, ki je v sovjetskem človeku. Nepremagljiva volja, pretresujoča zmogljivost, zaleznava vztrajnost, globoko razumevanje tistega, kar se dogaja, požrtvovalnost — visoka zavednost — te črte so svojstvene značajni sovjetskega vojaka, sov-

jetske ženske, stara in otroka. Leta ne postavljajo nobenih meja našemu junaku.

Nacionalni ponos, ki je bil doslej skrit v srcu sovjetskega človeka, je vzplamtel s svetlim plamenom, ko nam je zagrozilo zaslužjenje, ko smo se znašli v smrtel nevarnosti. Na razvalinah Stalingrada, v obkoljenem Leningradu, v ukrajinskih stepah, v beloruskih gozdovih, povsod, kjer so bile veličastne bitke, je sovjetskega človeka v odločilni uri preveval ta nacionalni ponos, žrtvoval je svoje življenje za svoje deželo, za njeno bodočnost. V teku srditih bojov se je porajalo sovraštvo do Nemcev, težko sovraštvo, neugasljivo sovraštvo, osebno sovraštvo, sovraštvo, ki vse doslej usmerja Rdečo Armado in sovjetsko ljudstvo.

(„Boljševik“, Moskva, št. 3-4, 1944.)

Temeljne pravice in dolžnosti državljanov

(Iz ustave Zveze Sovjetskih Socialističnih Republik)

Člen 118. Državljeni ZSSR imajo pravico do dela, to je, zajamčena jim je zaposlitev ter za njihovo delo plačilo, ki je v skladu s količino dela in s kakovostjo dela.

Pravica do dela jim je zajamčena s socialistično organizacijo narodnega gospodarstva, z neprestanim naraščanjem proizvodnih sil sovjetske družbe, z odstranitvijo možnosti gospodarskih kriz in z likvidacijo brezposelnosti.

Člen 119. Državljeni ZSSR imajo pravico do oddiha.

Pravica do oddiha jim je zajamčena s skrajšanjem delovnega dneva za pretežno večino delavcev na 7 ur, z uvedbo letnih dopustov za delavce in nameščence ob polnem zaslužku, s tem, da delovno ljudstvo lahko uporablja široko mrežo sanatorijev, okrevališč, klubov.

Člen 120. Državljeni ZSSR imajo pravico, da so gmotno preskrbljeni v starosti, prav tako pa tudi v primeru bolezni in izgube delovne sposobnosti.

Ta pravica jim je zajamčena s širokim razmahom socialnega zavarovanja delavcev in nameščencev na račun države, z brezplačno zdravniško pomočjo delovnemu ljudstvu, s tem, da ima delovno ljudstvo na razpolago široko mrežo zdravilišč.

Člen 121. Državljeni ZSSR imajo pravico do izobrazbe.

Ta pravica jim je zajamčena s splošno obveznim osnovnim šolstvom, z brezplačnim šolanjem, vstevši višje šolanje, s sistemom državnih stipendij za pretežno večino učencev v višjih šolah, s šolskim poukom v materinem jeziku, z organizacijo brezplačnega proizvodnega, tehničnega in agronomskega pouka delovnega ljudstva v tovarnah, v sovhozih, strojno-traktorskih postajah in kolhozih.

Člen 122. Žena ima v ZSSR na vseh področjih gospodarskega, državnega, kulturnega in družbeno-političnega življenja enake pravice kakor moški. Možnost uresničenja teh ženinih pravic je zajamčena v pravici moškega, z enako pravico žene do dela, plačila za delo, do oddiha, socialnega zavarovanja in izobrazbe, z državno zaščito interesov matere in otroka, z dopustom ob polni plači, ki ga je deležna žena v času nosečnosti, s široko mrežo porodnišnic, otroških jasli in vrtec.

Člen 123. Enakopravnost držav. ZSSR, ne glede na njihovo narodnost in raso, na vseh področjih gospodarskega, državnega, kulturnega in družbeno-političnega življenja, je neizpremenljiv zakon.

Zakon kaznuje sleherno posredno ali neposredno omejevanje pravic, ali narobe, uvajanje posrednih ali neposrednih prepovedi državljanov zaradi njihove rase in nacionalne pripadnosti, kakor tudi sleherno agitacijo rase oziroma nacionalne zagrizenosti ali mrznje in omalovaževanja.

Člen 124. Da bi bila državljanom zajamčena svoboda vesti, je cerkev v ZSSR ločena od države in šola od cerkve. Vsem državljanom je priznana svoboda opravljanja verskih obredov in svoboda protiverške propagande.

Člen 125. V skladu z interesi delovnega ljudstva in zato, da bi se okrepil socialistični red, je državljanom ZSSR z zakonom zajamčena:

- svoboda besede
- svoboda tiska
- svoboda sestajanja in zborovanja
- svoboda političnih sprevedov in manifestacij.

Te pravice državljanov so zajamčene s tem, da delovno ljudstvo in njegove organizacije razpolagajo s fiskalnimi, zalognimi papirja, javnimi zgradbami, ulicami, s pošto in telegrafom ter z drugimi gmotnimi pogoji, potrebnimi za uresničenje teh pravic.

Člen 126. V skladu z interesi delovnega ljudstva in zato, da bi se razvila organizacijska samodelavnost in politična aktivnost ljudskih množic, je državljanom ZSSR zajamčena pravica združevanja v družbene organizacije: v strokovne zveze, združne organizacije, mladinske organizacije, športne in obrambne organizacije, kulturna, tehnična in znanstvena društva; najbolj aktivni in zavedni državljeni iz vrst delavskega razreda in iz drugih plasti delovnega ljudstva pa se združujejo v Vsevezno Komunistično Partijo (boljševikov), ki je prednja straza delovnega ljudstva v njegovem boju za okrepitev in za razvoj socialističnega reda in ki predstavlja vodilno jedro vseh organizacij delovnega ljudstva, tako družbenih kakor državnih.

Člen 127. Državljanom ZSSR je zajamčena nedotakljivost osebnosti. Nikogar ni mogoče aretirati drugače, kakor po odredbi sodišča ali z odobritvijo državnega tožilca.

Člen 128. Nedotakljivost stanovanja državljanov in pisemske tajnost šteti zakon.

Člen 129. ZSSR nudi pravico pribežališča tujim državljanom, preganjanim zato, ker branijo interese delovnega ljudstva, ali zaradi znanstvene delavnosti, ali zaradi narodno-osvobodilnega boja.

Člen 130. Vsak državljan ZSSR je dolžan ravnati se po Ustavi Zveze Sovjetskih Socialističnih Republik, izpolnjevati zakone, paziti na delovno disciplino, pošteno izvrševati svojo dolžnost do družbe, spoštovati pravila za življenje v socialistični skupnosti.

Člen 131. Vsak državljan ZSSR je dolžan varovati in utrjevati družbeno socialistično lastnino kot sveti, nedotakljivi temelj sovjetskega reda, kot vir bogastva in moči domovine, kot vir udobnega in kulturnega življenja vsega delovnega ljudstva.

Osebe, ki se spozabijo nad družbeno, socialistično lastnino, so sovražniki ljudstva.

Člen 132. Splošna vojaška dolžnost je zakon.

Vojaška služba v Delavsko-kmečki Rdeči Armadi predstavlja častno dolžnost državljanov ZSSR.

Člen 133. Obramba domovine je sveta dolžnost vsakega državljanca ZSSR. Izdajstvo domovine, kršitev prispege, prehod na stran sovražnika, škodovanje vojaški moči države, vohunstvo — se kot najtežji zločini, kaznujejo z vso strogostjo zakona.

MOSKVA 1944

Minilo je četrto poletje v vojni in Moskva se pripravlja na četrto zimo v vojni. V teh letih je Moskva mnogo videla, doživela, pretrpela in delala. Življenje v tem velikem mestu teče po železnem vojnem zakonu. Toda koliko se je že spremenilo v teh letih, odkar so bili Nemci pregnani od mestnih mej tja čez meje širne sovjetske dežele! Moskvečan, ki danes izstopi na zadnji avtobusni postaji v Himkih, se komaj spominja, da so bili nekoč tu že Nemci. Minili so tisti časi, ne bo jih več. Vedno bliže prihaja popolna zmaga nad nemškim fašizmom.

Moskva živi, se bori in dela za zmago. Zgodaj jutraj hiti na stotisoče delavcev v tovarne, da zamenjajo drugih stotisoč, ki so vso noč delali. Že dolgo, že dve leti delajo moskovske tovarne spet s polno paro. Oktobra 1941, ko so se Nemci bližali mestu, so tovarne in skoro vse delavce preselili na vzhod. Ti obrtni delavci vred so ostali v novih krajih in proizvajajo danes več kot pred vojno. Ona podjetja, kj pa so ostala v Moskvi, so začela 1942. spet z delom in so prav tako že prekosila predvojno proizvodnjo. Tako je bila n. pr. v Moskvi svetovno znana Stalinova tovarna za automobile, motorje in druge stroje. Ta tovarna se je 1941. l. z vsemi stroji in delavci preselila na Ural. Ostali so samo prazni prostori, stari stroji in nekaj delavcev, ki so imeli nalogo stražiti to, kar je ostalo. Toda Moskvečani niso počivali. Fronta je bila blizu in v tej opuščenosti tovarni so začeli popravljati orožje in druge malenkosti za borbe. Novi delavci, zlasti žene in mladina so delali v tej tovarni. Stare zaprašene stroje so privlekli iz skladišč in jih spravili v pogon. In zopet je rasla nova tovarna. S starimi stroji so začeli izdelovati nove, s katerimi so lahko izvrševali že večja popravila za fronto. Rdeča Armada je potiskala Nemce vedno bolj nazaj, tovarna pa je rasla iz dneva v dan. Prišli so novi stroji tudi iz drugih tovarn. Iz strokovnih šol se prihajali vedno novi mladi, šestnajst in sedemnajstletni specialisti, ki so v kratkem času delali prav tako dobro, kot stari delavci. Že zdavnaj ni tovarna več samo popravljala ampak zrasla je v vsej svoji stari moči. S ponosom govorijo danes Moskvečani: „Pred vojno smo imeli eno, danes pa imamo dve Stalinovi tovarni, eno v Moskvi in eno na Uralu.“ Vsaka teh dveh tvornic danes proizvaja več kot je proizvajala ena sama pred vojno. Višina proizvodnje in oskrba delavcev v teh tovarnah je danes za vglad vsem drugim tovarnam. Stalinova stara tovarna v Moskvi je za 27. obletnico Oktobrske Revolucije razpisala tekmovanje med delavci. Ti delavci, ki jih imenujejo „Stalinci“ uživajo med moskovskimi delavci velik ugled. Njihov poziv je potegnil. Tudi druge tovarne so dvignile vojno produkcijo

zornost. Večina kolhozov je uvedla za krmo krav posebno travno mešanico.

Zdaj se končuje košnja, pridelke trav je letos dober. Slobi so založeni mnogo bolj kakor po navadi. Toda treba je napraviti še mnogo, da se popolnoma zagotovi potrebna količina krme ter preskrbi živino za zimo. Pred kolhozi stoji neodložljiva naloga — opremiti hlene za živino, zgraditi nove moderne staje. V Kirovskem okraju je sedaj v delu 14 novih živinskih staj v Luriskem 15. Širijo se živinorejska poslopja Ležnevskega, Savinjskega in drugih okrajev. Slob za krmo in živinorejska poslopja to je slob za bodočnost kolhozne živinoreje.

Zmaga Rdeče Armade na frontah Domovinske vojne računsko odmevajo v srcih prebivalstva kolhoznih vasi. V teh zmagah vidijo tudi plodove svojega poertvoalnega dela. Junastva zaščitnikov domovine dajejo ustvarjalni navdih sovjetskim ljudem, ki delajo v zaledju. V teh dneh se v naših kolhozih z novo silo razgovora tekmovanje za nadaljnji dvig sovjetske živinoreje, za nove uspehe na poljih in farmah, za povečanje pomoči rodni Rdeči Armadi.

s tem da so delavci opravili dva do trikrat več kot prej.

Moskva živi, se bori in dela za zmago. Letos spomladi in poleti so Moskvečani vsak prost dan, vsako presto uro porabili za delo v „ogorodu“, kot imenujejo zelenjavni vrtniček. Če greš danes po Moskvi, vidiš ljudi z lopatami in motikami v njihovih vrtovih. Ni Moskvečana, ki ne bi imel takega vrta v mestu, kjer so bili preje parki in nasadi. Zemljo so razdeljevale tovarne, rajonski sovjet ali uprave stanovanjskih hiš brezplačno. In vsak ki je dobil tak kosček zemlje, ima sedem let pravico jo obdržati. Sredi med asfaltiranimi

Z vedno večjo silo zadajajo naši borci Rdeče Armade sovražniku smrtonosne udarce. V okupiranih krajih naše dežele je sovražnik porušil večino zgradb visokih šol. Toda visokošolski profesorji tudi v težkih vojnih razmerah niso prenehali s svojim delom; v rodoljubnem navdušenju so izobraževali strokovnjake za našo vojsko in zaledje. V domovinski vojni je končalo visoke šole nad 240.000 strokovnjakov, ki so posvetili svoje delo Rdeči Armadi in narodnemu gospodarstvu.

Mnogi ljudje mislijo, da je težki tank nekakšna pošast, neke vrste ogromen oklopi slon. Zanimi je, da moram razočarati te ljubitelje veličastne zunanosti: naš sodobni težki tank je bolj skromnega izgleda. Je celo mnogo manjši kot njegov praded — prvi ruski tank KV. Toda njegov oklep je mnogo debelejši in brzoostrelni top mnogo preciznejši. General Kotin je naglo vstal. Glavni konstruktor kirovskih tovarn je mlad, visokorasel človek. Poteze njegovega obraza so mehke in prijetne. Gladki nazaj počesani lasje odkrivajo visoko čelo z globoko vrezanimi črtami.

Kotin je otreseł pepel s cigarete in nadaljeval:

Mi se držimo načela, da je treba sovražnika uničiti brez lastnih izgub. Zato ne sme zbuhati pozornosti: biti mora majhen, da se lahko neopazno pojavi na ločilnem mestu. Posadko mora biti čim debelejši oklep: a pri tem se njegova razsežnost ne sme povečati. Ali je mogoče ustvariti takšen tank? Seveda, stvar ni lahka! Toda nas, sovjetske konstruktorje je vzgajal tov. Stalin... On nas uči drznosti, uči nas premagovanja vsakršnih tehničnih težkoč. Ni stvari, ki je ne bi mogli obvladati! S tem prepričanem smo šli na delo.

Tov. Kotin nam je na kratko orisal zgodovino nastanka „KV“. Prvi tanki tega tipa so bili izdelani v kirovskih tovarnah koncem 1939. leta. Šli so v boj v spopadu s Finsko ter so odlično prestali preizkušnjo. A kako zastereli se nam zde danes! Prvi „KV“ je tehtal okoli 50 ton, bil je precej visok, s kompliciranimi voznim mehanizmom. Postopoma so se uvajale vedno nove izboljšave. Bogatel pa je na izkušnjah tudi glavni konstruktor, ki ni imel niti 30 let, ko je bil pod njegovim vodstvom skonstruiran prvi „KV“.

Kotin je prešel pot, ki je običajna za mladega človeka naše dobe. Ko je imel 15 let, je začel delati v tovarni „Rdeči oktober“ v Harkovu. Postal je mehanik, potem pa je vstopil v večerni

cestami, ob tramvajski progi raste krompir. Najbolj zanimajo ljudi dogodki na bojiščih, takoj za tem pa tvori glavno temo pogovor „ogorod“. Pripovedujejo si, kako se najbolje pridelata to in ono, tekmujejo med seboj in organizirajo skupno obdelavo. Jeseni so presojali svoje uspehe. Vsaka moskovska družina je pridelala povprečno okoli 250-300 kg krompirja poleg čebule, zelja, paradajzov in druge zelenjave. Skupno se je pridelalo v Moskvi na tone zelenjave, kar pomeni velikansko pomoč, ker je bil na ta način promet zelo razbremenjen.

Težke vojne prilike tudi kultur-

nega življenja niso mogle ustaviti. Medtem ko v Nemčiji zapirajo gledališča, so v Moskvi popravili Veliko gledališče, ki je sedaj še lepše kot je bilo pred vojno. Po pravici so moskovska gledališča svetovno znana. Igralske skupine so prvovrstne in moskovčani se živo udeležujejo gledališkega življenja. O premierah govori vse mesto. Ni ga gledališča, ki bi bilo kdaj prazno.

V programih moskovskih gledališč se zrcali velika domovinska vojna. Vedno znova igrajo komade: Ruski ljudje, Barbari, Vdor, Fronta, Inženir Sergejev in druge. Vse te domovinske igre prikazujejo na pretresljiv način junastvo, požr-

VIŠJE ŠOLE V NOVEM LETU

V šolskem letu 1943-44 je pričelo s svojim delom na sovjetskem ozemlju, ki je bilo osvobojeno, 128 visokih šol. Na novo je bilo ustanovljenih 52 visokih šol. Novo šolsko leto se je pričelo na 682 visokih šolah, ki jih poseja 454.000 poslušalcev.

Uspeh naših visokih šol dokazuje tudi končni izpit v šolskem letu 1943-44, ki so se končali bolj organizirano kot prejšnja leta. Veliko pozornost posvečajo kadru aspirantov, ki

jih je bilo pred vojno okoli 10.000, sedaj pa jih je okoli 3.000 ter jih bo letos sprejetih 2.500.

Na visokih šolah delajo visoko kvalificirani znanstveniki. Partija in vlada izdajata vsakršne ukrepe, da bi se delo visokih šol vrnilo normalno in plodonosno. Profesorji in predavatelji visokih šol in zavodov se zavedajo svojih dolžnosti in izredne skrbi vlade in Partije. Še bolj bodo napeli svoje sile, da bodo imeli še večje uspehe pri vzgajanju naše mladine.

Sovjetski težki tank

(Razgovor z ruskim konstruktorjem tankov)

tečaj. Učenje je nadaljeval na inštitutu. Državi so bili potrebni vojaški specialisti in vlada je poslala Kotina v vojaško akademijo, na fakulteto za mehanizacijo in motorizacijo. Tu se je naučil za konstruiranje tankov. Poverili so mu vodstvo oddelka za konstrukcije. Odtod so ga poslali 1937 leta v kirovsko tovarno. Komplicirano je delo konstruktorja tankov, velikega mojstra je treba, če se hoče v enem samem stroju zediniti najrazličnejše lastnosti: čim večjo moč ognja, močan oklep in sorazmerno majhno razsežnost tanka.

Nas naravnost mučijo vprašanja, kako tank čim bolj skrajšati, kako bi ga napravili, da bi bil čim manj viden. Zmanjšati bojni oddelki? Na to še misliti ni! Ne smete pozabiti, da smo tja stisnili zelo močan top. Nasprotno, bojni oddelki je treba še povečati, da bi moštvo lahko udobno delalo v boju.

To se pravi, da nam ostane ena sama rešitev: zmanjšati razmerja različnih voznih mehanizmov in vozlov tanka. To pa je spet treba napraviti tako, da niti za las ne izgubijo svoje gibčnosti in hitrosti. Izbrali smo si to pot.

O tej poti nam pripoveduje Kotin. Konstruktorji so videli, da zavzemajo hladilniki zelo veliko prostora. Vendar je bilo treba še dokazati, da je mogoče zmanjšati njihov prostor. In konstruktorji so poslali raziskovalci. V oddelku za poskuse so se pojavili aerodinamični lijak. Kotin in njegovi pomočniki so preizkuševali radiatorje in ventilator. Ugotovili so, da se del hladilne struje zraka izgublja ter da je mogoče ustvariti boljše oblike lopatic pri ventilatorju. Izkazalo se je, da se da izhajati z enim samim ventilatorjem mesto prejšnjih dveh.

Pomislite, posrečilo se nam je skoraj na polovico zmanjšati hladilne naprave. Skoraj za polovico...

Kotin se je nasmehnil, ko se je spomnil uspeha svojih konstruktorjev. Dobro se je vse izteklo!

Hladilna naprava je postala predmet napornega dela konstruktorjev za izboljšanje težkega tanka.

Kaj pa tankovski motorji?

Hitrost in gibčnost tanka sta odvisna od jakosti motorja. Konstruktorji Dieslovih motorjev nam pri tem pomagajo. Pa tudi mi, tankisti ne zapravljamo časa. Rekli boste: kaj naj tukaj govorijo tankisti, saj dobijo že gotov motor! To je seveda res. Vendar pa je mogoče isti motor izkoristiti na različne načine.

Mnogo konjskih sil se pri Dieslovih motorjih po nemarnem izgublja v raznih pomožnih napravah. Res je škoda izgubljati tako dragoceno silo za malenkosti!

Zdaj znamo že mnogo bolj racionalno izkoristiti moč motorja kakor poprej.

No, ko smo izboljšali hladilne naprave, nismo pridobili le na prostoru. Prihranili smo tudi nekaj deset konjskih sil. Zmanjšali smo upor v zračnem filtru in pridobili nadaljnjih dvajset konjskih sil. Po malem je rasta moč celega goseničnega traktorja ali tovornega avtomobila. Naučili smo se usmerjati vso silo motorja na pravo mesto. Lahko si predstavljate, kako važno je to za tank.

Pod oknom je zatrobil avto. Moram iti, čas je, — je rekel Kotin.

Postal je še za trenutek, da izreče poslednjo misel:

Skratka naš težki tank je orožje, ki je sposobno prebiti vsakršno nemško obrambo.

Konstruktor je naglasil besedo „vsakršno“.

Razgovor je potekal v eni izmed artilerijskih tovarn na Uralu. Kotin je tukaj dobro znan gost, kakor tudi v mnogih drugih artilerijskih in oklopih tovarnah na Uralu. Tankisti vidijo glavne konstruktorje kirovskih tovarn tudi na frontah.

Naprej, vedno naprej — je gesto njegovega življenja.

V. Vavilov, dopisnik „Pravde“

tvovalnost in trpljenje sovjetskih narodov za časa nemškega vdora. Te igre slikajo mnogo resničnih dogodkov. Inženir Sergejev spusti ob prihodu Nemcev v zrak električno centralo, ki jo je sam gradil in tudi sam pogine pri eksploziji.

Toda v moskovskih gledališčih igrajo tudi klasike, domače in tuje. Na odru vstajajo stari Shakespearjevi junaki in figure: „Mnogo hrupa za nič“, „Ukročena trimoglayka“. Na te predstave prihajajo tudi skupine angleških in ameriških oficirjev. Marsikateri Anglež je priznal, da je videl v Moskvi boljšega Shakespearja, kot v Londonu. Posebno mnogo tujcev vidi v Veliki operi in pri baletu, ki je ponos Moskvečanov.

Moskva živi, se bori in dela za zmago. Moskva praznuje v imenu domovine velike zmage Rdeče Armade. Moskvečani so ponosni na topovske salve, ki napovedujejo te velike zmage. Ob osmih zvečer že vsa Moskva pričakuje salve. V vsch stanovanjih so odprti radijski aparati. In če ob 8.35 ali ob 9.35 v radiju nastane enominutna pavza, takrat se pešci na cestah ustavijo in vse obstane v napetem pričakovanju. Oglasi se znani glas: „Tovariši sevdnja v osem časov sorok pjat minut večera budet peredanovažnoje saobščeniye“ — „prikaz“ — dnevno povelje. Tisoči se vlijejo na ulice, in točno ob 45 se zasliši glas Levitana, slavnega napovedovalca moskovskega radija glas moza, ki je danes eden najbolj popularnih ljudi v Sovjetski Zvezi. Takoj ko dnevno povelje imenuje generala, že ugibajo ljudje, katero mesto je moglo pasti. Toda mnogokrat se zgodi, da jih napredovanje Rdeče Armade prehitijo. Takoj nato se oglasijo salve in v nebo zažari od stotin raket, ki planejo proti nebu. Mnogo takih salve je Moskva že doživela. Takrat ko so na en dan padla mesta Lwow, Dvinsk, Sauleu, Brest in Stanislav, je bilo sestreljenih 5 saliv. In vedno znova te objame čar in sila tega dogodka, ker vedno znova občutijo bližajočo se zmago.

O zmagah Rdeče Armade pa ne pričajo samo salve, v Moskvi je tudi razstava zaplenjenega nemškega orožja in nemške vojne tehnike, in ko stojiš pred temi mrkami pričami težkih in krvavih bojev, občutiš kakšnih žrtev je bilo za te zmage treba. Tam vidiš majhne jeklene bunkerje, ki so bili zakopani v zemljo, poleg tega težke 30,5 cm topove, ki nosijo napis: S temi topovi so obstreljevali Leningrad. Poleg težkih bombnikov počivajo moderni Messerschmidti, poleg lahkih minometov najtežji tanki. Tam stoji težki „Tiger“ nepoškodovan in grozen kot nestvor. Poleg njega stoji ostanki razbitega tanka, razmesarjenega in razstreljenega od sovjetske artilerije. Kdor je videl to razstavo, je moral spoznati, da je bila nemška tehnika res močna, še močnejše pa je bilo sovjetsko ljudstvo ki jo je razbilo.

Moskva živi, se bori in dela za zmago. Da, Moskva že misli na novo bodočnost, na fite dni, ko bo zmaga dobljena. Često se že spet zvedno urejene, tiste ceste, po katerih so mislili Nemci korakati kot osvobodilci, po katerih so pa končno korakali kot njezniki. Že se pripravljajo minobodilska inženirska razsvetljava. Inženirski baloni, ki so služili zračni obrambi proti sovražnim letalom in ki so jih moskovčani imenovali „sosiške“, klobasice. Parki in bulvarji, s katerih so jih spuščali, se urejajo, pripravljajo se podzemni bunkerji protiletalskih posadk, z izloži poharajo opaže, ki so jih namestili za varstvo pred bombnimi napadi. Nove trgovine se odpirajo, robe je na pretek, samo cene so še prilično visoke. V tovarnah inženirji že načrtujejo, kako bodo izgradili in povečali tovarne po zmagi in kaj bodo proizvajali.

Končna zmaga je blizu, ni pa še izvojevana. Zato je moskovčanom edina misel: Vse za zmago. Mrzlično se delajo za vojsko in vsem ercem pričakujejo trenutka, ko bo velika in zadnja salva naznanila popolno uničenje nemškega fašizma.

Tovariši! Sovražnik je že spoznal silo uničujočih udarcev naše vojske. Blizu je čas, ko bo Rdeča Armada skupaj z armadami naših zaveznikov zlomila hrčbenico fašistični zveri. — Naj živi naša slavna domovina!

Stalin

V sredo zvečer...

(Primer resnega učenja)

Vsako sredo so v komiteju tovarniškega komsomola Kujbiševa zbirajo s knjigami v rokah aktivisti. Prihajajo člani tovarniškega komiteta VLKSM, sekretarji in člani celovških birojev komsomolskih organizacij. Že več kakor pol leta se na ta dan zbira krožek in slušatelj resno jemlje svoje obveznosti. Delo tega krožka se je začelo s knjigo tovariša Stalina „O veliki domovinski vojni Sovjetske Zveze“. Uvodna beseda: odgovori na postavljen vprašanja, potem samostojno čitanje in razglabljanje predavanca: končno pa tvorna diskusija ter zaključna beseda sekretarja — takšna je bila metoda spoštovanja. Običajna metoda, vsem dobro poznana. Toda bila je v spretnih rokah voditelja krožka in struktora mestnega komiteta VKP(b). On je takoj od početka postavil stvar tako, da so se vsi člani krožka vrstno in resno pripravljali na „sredo“. Proučevanju knjige tovariša Stalina so posvetili dvanajst večerov in vsi so bili na visokem idejnem nivoju.

Ko pa so govorili o borbi slovenskih narodov proti hitlerjevi tiraniji, so prišli na misel, da bi sami napravili predavanje o borbi jugoslovanskih narodov z nemškimi okupatorji. Aktivisti so z zanimanjem poslušali predavanje, ki ga je napravil tovarš, ter živahno debatirali. Od tega časa dalje so predavanja ostala običajna.

Priprava na predavanje prinaša članom krožka veliko korist. Pomaga jim, globlje si prisvojiti predmet, razširijo si obzorje. Ko se seznanja z literaturo in izbira potrebna dejstva ter številke, jih pretrese in oblikuje, komsomolski aktivisti vrši plodno in tyorno delo. „Pravita, da je diskusija potrebna, — je rekel tovarš Kalinin, ki govoril učiteljski. Kdo vam brani? Zbralo se je petdeset ljudi. Pet ljudi se lahko temeljito pomeni med seboj. Kdo vam to brani? A če boste pisali še predavanja, vam mo-

ram naravnost reči, da boste petkrat boljše prešudirali vprašanja, ko če samo poslušate lekcijo. Kor če hočete napisati predavanje, je potrebno preteti vsako besedo, premisliti vsak stavek. Pisati predavanje — zato je potrebno pogledati tudi v viro in še marsikam.

Tako so se pripravljali na predavanje sekretar tovarniškega komiteta VLKSM tovariš Vihorov, komsorgi Abrosimov in Soljanik.

Krožek komsomolskega aktiva proučuje sedaj kratko „Zgodovino VKP(b)“. Vsakokrat posvetijo 15 minut tekočim dogodkom. Na predlog komsorga pa so prešli od kratkih informacij postopoma k sistematičnim pregledom vojskih in mednarodnih dogodkov preteklega tedna. Takšne preglede delajo sami slušatelji. Nekoč je nanesla beseda na vprašanje proizvođa. Zakaj na bi poslušali predavanje iz tehnike? Posvetovali so se z direktorjem tovarne, z glavnim inženirjem in dobili pri njih pomoč. Komsomolci aktivji je z velikim zanimanjem poslušali predavanje o prolifodnji in možnosti racionalizacije produktivnih procesov.

Predavanje se je zdaj končalo. Razvil se je živahen razgovor o vsakdanjem delu in dogodkih. Vendar se nikomur ne mudi domov: mogli bi radi vedeti kaj je danes v centralnih časopisih? Ali še niso prišle sveže številke „Boljševika“, „Vojne in delavskega razreda“, „Slovanov“? Biž jih razgrajili in čitajo z zanimanjem. Kaže se vpliv vedno novih in novih spoznanj, ki so jih pridobili v krožkih. Na splošno se vidi, da je pri slušateljih krožka zrastle zanimanje za časopise, revije in knjige. Komsomolci so postali stalni in navdušeni čitatelji tovarniške biblioteke.

G. Nikolajev
(„Kom. Pravda“, 3. junija.)

Delo narodnih sodnikov

Okrajna in okrožna narodna sodišča so začela po večini osvojenih in po partizanskih kontroliranih okrajih in okrožjih izvrševati sodno oblast na podlagi Odloka Predsedstva SNOS o začasnih uredbah narodnih sodišč in o narodnih sodnikih 3. IX. 1944. Otok je objavil Uradni list Predsedstva SNOS 11. IX. 1944, št. 4. Narodni sodniki stoji sedaj pred najtežjimi nalogami v vsem času svojega bodočega poslovanja, saj je vsaka začetna doba dela najtežja, posebno v današnjih časih, ko gradimo vse popolnoma na novo.

Izvoljeni narodni sodniki se morajo od vsega početka svojega dela zavedati velike odgovornosti pred ljudstvom. Ljudstvo jih je izvolilo za sodnike po svojih poslanecih v Okrajnih in Okrožnih skupščinah NOO in jim s tem izkazalo zelo veliko zaupanje. Sodna oblast namreč še mnogo bolj pomena med odnose med ljudmi, kakor javna uprava, ki jo vsrjajo izvoljeni NOO in njihovi izvršni odbori. Ti urejajo samo javne zadeve obsega značaja, ki enako prizadajo vse prebivalce kraja. Sodišča pa urejajo najraznovrstnejše odnose med posamezniki: premoženjske, dedne, zakonske med zakonci in roditeljske med starši in otroci in še celo vrsto drugih. V kazenskih stvareh bodo sodišča odločala o krivici in kazni obtožencem, pogosto o njihovem življenju in smrti. V vseh teh stvareh bodo razsojali in odločali narodni sodniki in kakor bodo odločali, tako bodo stranke, ki so bile do sodbe v zaporu, morale ravnati. Iz tega kratkega opisa obsega sodne oblasti narodnih sodišč vidimo, kako globoko posegajo v odnose med zasebniki in kako veliko zaupanje je ljudstvo izkazalo izvoljenim narodnim sodnikom, ko jim je poverilo urejanje teh svojih osebnih zadev. Odgovornost, da tega zaupanja ne bodo zlorabili in razočarali, mora biti prvo, kar morajo novo izvoljeni narodni sodniki imeti stalno pred očmi pri opravljanju svoje sodniške službe.

Kako soditi? je drugo vprašanje, ki stoji danes pred narodnimi sodniki. Spredaj navedeni odlok pravi, da „se sodi samo po zakonih“. Teža določila pa narodna sodišča ne smejo preozko jemati. Malo je zakonov, ki so jih do-

sedaj izdelali naši novi zakonodajalci AVNOJ in SNOS, v času ko ne poslujeta pa njuni Predsedstvi, ki bi urejali zasebne odnose med ljudmi, s katerimi se bodo narodna sodišča prvenstveno bavila. Na drugi strani je jasno, da pisani zakoni predpripravljene Jugoslavije po večini ne pridejo v poštev, ker je njihova vsebina v nasprotju z novimi razmerami v federativni in demokratični Jugoslaviji, ki so plod 3 in pol letne narodno osvobodilne borbe. To so vodile široke ljudske množice delavcev, kmetov in z njimi povezane narodne inteligence, dačim se zakone predpripravljene Jugoslavije uzakonevali protinaradni režimi in skupščine, ki so bile ravno tem v narodno osvobodilni borbi vodilnim plistem ljudstva sovražna. Na kaj naj tedaj novi narodni sodniki opirajo svoje sodbe? Poleg odlokov, ki sta jih izdelala AVNOJ in SNOS in njuni Predsedstvi v prvi vrsti na to, kar v prepričanju ljudstva ali kakor to imenujemo pravniiki v pravni zavesti ljudstva valja za pravično in pravilno, z drugo besedo, kar je v skladu z današnjim gledanjem naprednih, z načeli OF preopjenih, ljudskih množic na svet okoli sebe in na medsebojne odnose.

Vendar bodo morali opravljati narodni sodniki nadaljnje naloge, da bodo s svojimi razsodbami iz pravne zavesti ljudstva trebili vse ostanke starih pred-sodkov in zastarelih gledanj na odnose med ljudmi, tudi če so ta prešla v pravno zavest ljudstva in se jih ljudstvo danes še oklepa. Tako n. pr. je bil v starem pravu, ki pa je ravno v tej točki še globoko zasidrano zlasti v našem kmečkem ljudstvu, bil položaj žene v zakonu (družina) mečno zapostavljena za možem. „Mož je glava rodbine“ pravi dobesedno stari avstrijski občni državljanski zakon in daje na podlagi tega vse pravice v zakonu možu, ženi pa nalaga skoro same dolžnosti. Jasno je, da tak položaj žene ni več v skladu z našim gledanjem na svet. Žena si je v osvobodilni borbi, ki jo bojuje ramo ob rami z možem, priborila popolno ravnopravnost z njim in danes že tvorno sodejajo v izgradnji naše oblasti. Sodišča morajo s svojimi razsodbami v zakonskih spo-

rih pomagati izganjati zastarela gledanja na vlogo žene v družini, ter vedno dosledno stati na stališču popolne enakopravnosti ženez možem tudi v družini. Drug tak primer so nezakonski otroci. Ta pojem, ki pomeni zapostavljanje in prezir za cel sloj otrok, mora iz našega pravnega in dejanskega življenja izginiti. Vsi otroci in vse matere, ne glede na to, ali so spočeti oziroma se nahajajo v zakonu ali ne, morajo uživati enako in vsjo potrebno zaščito za svojo nadaljno zdravo rast in razvoj. Narodna sodišča morajo s svojimi sodbami najbolj dosledno trebiti iz zavesti ljudstva vse stare predsodke proti nezakonskim materam in otrokom in mu vcepjati gornje nove poglede na to vprašanje. Vsak oča, usaj je otrok spočet v zakonu ali izven zakona, je dolžan skrbeli za mater in otroka tako, da živita lahko tako človeka vredno življenje, kot vsak drug državljan naša nove federativne in demokratične Jugoslavije.

Iz povedanega tudi sledi, da bi bilo napačno, če bi se oni narodni sodniki, ki niso pravniiki, dali popolnoma voditi od sodnikov pravnikov in tajnikov sodišč in bi razsojali le na podlagi strokovnega znanja starih zakonov, ki ga obvladajo ti pravniiki. Sedniki nepravniiki se morajo zavedati, da so predstavniki pravne zavesti ljudstva v sodiščih in posredniki te zavesti šolanim pravnikom, ki poznajo po večini le pisane zakone. Oboje je pri razsoji sporov, pri odločanju o krivici in odmerjanju kazni upoštevati na podlagi spredaj podanih smernic. Sodniki pravniiki in tajniki sodišč pa morajo mnogo bolj kot vsiljevati sodnikom nepravnikom stare zakonodajo, stremeti v sodbah za tem, da bodo zapisovalci tega, kar je prešlo v narodovo pravno zavest in ni v opreki z današnjo stopnjo razvoja narodno-osvobodilne borbe in izgradnje naše narodne oblasti. Skupno s tov. nepravniiki morajo postati tvoreci novega z našo osvobodilno borbo in njenimi smrti skladnega prava. Praksa sodišč valja že od časa rimskega prava za enega od virov prava. Danes se tega lahko spet v polni meri poslužimo.

Le pri tekem sodelovanju vseh narodnih sodnikov, nepravnikov in pravnikov, bodo naša narodna sodišča postala in ostala res prava ljudska sodišča.

Vito Kraigher

Gradimo novo domovino!

Okupator nam je napravil ogromno gospodarsko škodo. Zdj ko smo že iz velikega dela naše domovine spodili fašističnega osvajalca, je naša naloga, da čimprej zgradimo naše porušeno gospodarstvo. Pričela se je bitka za obnovo. Po vseh osvobojenih predelih Jugoslavije hite ljudje popravljati požgane domove, da za zimo vsem prekrbje streho nad glavo. Bitka pa se bo nadaljevala, dokler ne dvignemo našo zemljo iz ruševin.

Ko je okupator divjal in požgal po naši zemlji, nismo klonili. Borili smo se za to, da bomo mogli na svoji zemlji sami odločati o svoji usodi. Vedeli smo, da bo prišel čas, ko bo okupatorjeva moč strla. Takrat bo plačal vse, kar je pri nas učilil. Kmalu bomo predložili račun. Neše velike žrtve za skupno stvar pa nam dajejo tudi pravico do mednarodne pomoči. Sovjetska Zveza je bila prva, ki nam je prišlo čista na pomoč.

Vse to nas ne sme zavajati, da bi se zanašali samo na tujo pomoč. Narobe. Obnavljati moramo z lastnimi silami. Tovariš Kardač pravi v svojem referatu na II. zboru aktivistov: „Če bomo hoteli našo domovino dvigniti iz ruševin, bomo morali v prvi vrsti mobilizirati naše lastne sile. Šele potem bomo lahko izkoristili sredstva, ki jih bomo dobili od zunaj.“ Naša domovinska vojna nas je mnogo naučila. Z lastnimi silami smo premagali številne težave, ki bi se nam ob drugih prilikah zdele nerešljive. Pridobljene izkušnje moramo uporabiti pri obnovi domovine.

V tri in pol letni borbi smo ustvarili trdno edinstvo jugoslovanskih narodov. Ker smo bili združeni, smo obdili vse sovražnikove ofenzive. Združeni smo reševali tudi težave prehrane. Ko je prebivalstvo na Dolenjskem in Notranjskem samo trpelo pomanjkanje, je z velikim razumevanjem dajalo živžev stradajočemu prebivalstvu v Gorskem Kotarju. Srbsko prebivalstvo v Sremu pa je podpiralo iztrpano Bosno. To edinstvo jugoslovanskih narodov se kaže tudi pri obnovi. Hrvaške vasi v Baniji in v Kordunu pomagajo požganim srbskim vsem. Prebivalstvo manj prizadetih krajev pomaga onim, ki jim je bilo uničeno vso.

Vojna nas je naučila, da ne mislimo več toliko na svoja osebna korist, temveč bolj na skupne. Spoznali smo tudi, da je organizirano skupno delo bolj uspešno kot posameznikovo. Kmet, ki je imel živino, je prostovoljno zoral njive sosedom. Ker je manjkalo ljudi za obdelavo polja, so organizirali

delavne edinice. Tudi pri obnovi se poslužujemo tega načina. Delovne edinice za obnovo požganih domov so organizirali v Liki, Kordunu in Slavoniji. Da je delo organizirano, povsod skrbe Narodno Osvobodilni Odbori. Ti mobilizirajo strokovne delavce, preskrbijo material in kjer je potrebno tudi orodje. Nešto težav, ki so se pojavile med vojno, smo rešili, ker smo pustili ljudski iniciativnosti proste roke. Ljudska iniciativnost mora biti tudi glavni zvod ustvarjalnega poleta v obnovi naše zemlje, pravi tovariš Kardač. Pri tem moramo izkušaje, ki so si jih ljudje v kakem kraju pridobili, uporabiti tudi na drugem področju. Marsikje so ljudje pokazali občudovanja vredno iznajdljivost v preskrbi materiala in potrebnih denarnih sredstev.

Na Notranjskem so vprašanje denarnih sredstev rešili z ustanovitvijo posebnih posojilnic za obnovo. V obdobjih teh posojilnic je zastopnik iz vsakega kraja, ki skrbi, da se krediti pravično dele po stvarnih potrebah. Sredstva je dala na razpolago uprava javne imovine. Samo v prvih dveh mesecih je bilo 253 interesentov, ki so prejeli po dva ali deset tisoč lir posojila. Posojilo je brezobrestno. Dolžniki ga bodo vračili, ko jim bo povrnjena škoda, ki jo je povzročil okupator.

Pri obnavljanju domovine bomo postavljeni vsak dan pred nove težave. Toda v našem človeku se je porodil nov, borbeni duh, ki se ne ustraši nobenih težav. V delo uvajamo novo metodo. Z mesečnimi tekmovanjem je ljudstvo znatno povečalo storilnost svoje-ga dela. To tekmovanje moramo še povečati, posebno pri obnovi. Tekmovanje je tista pot, po kateri bomo najhitreje prišli do cilja. V dobi prvega tekmovanja je okupator s svojimi hlapci pri Cerkljici udrl na osvojenno ozemlje. Domobraenci so požgali hiše v Grthovem in v Zirovnici. Ko je naša vojska požigale izgnala, so ljudje tekmovali pri popraviljanju požganih hiš. V nekaj tednih so jih popravili. Ravno zaradi tega je cerkljski okraj v celotnem tekmovanju odnesel prvo mesto pred ostalimi okraji notranjskega okrožja.

Okupator nam je zadal težke rane. Pobilih ljudi ne bomo mogli več oživiti zavedati pa se moramo, da so nam te žrtve omogočile, da zgradimo na razvalinah novo domovino. Pokazimo, da smo vredni žrtev in si vzajemno pomagajmo pri delu. V tem je naša bodočnost.

G.

Pa najsi bodo naši uspehi še tako veliki, moramo vendar kakor preje trezno presojači sovražnikove sile, biti moramo budni in v naših vrstah ne smemo dopuščati ošabnosti, lahkomišelnosti in brezbriznosti.

Stalin

PO DOMOVINI

— Štirinajsta divizija je dobila zaradi svojih junaskih dejanj časten naslov „Udarne“ divizije. Enako se imenuje brigada Mirka Bračiča „Udarne“ brigada.

— Na osvobojenem ozemlju je bilo 27. oktobra odlikovanih 45 borcev, podoficirjev, oficirjev in političnih aktivistov OF z redom hrabrosti, trideset pa z znakom hrabrosti. Odlikovanija sta delila komandant in politkomisar Glavnega štaba generalmajor Franc Rozman — Stane in politikomisar Boris Kidrič. Ob tej priliki je bil podeljen tri in dvajsetim starim partizanom „Spominski znak 1941“.

— Slovensko Primorje je izvolilo sodnike v tri okrožja in 21. okrajno sodišče. Osnovano je tudi Višje narodno sodišče; za predsednika je bil izvoljen dr. Boris Puc.

— V okraju Pivka (južnoprimorsko okrožje) je bil rezultat volitev sledeč: Mala Pristava 97%, Nadežda 95%, Gornja Košana 94%, Dolnja Košana 100%.

V srednji Primorski je bila ta mesec izvoljena okrožna Narodno-osvobodilna skupščina in njen izvršni odbor. V izvršni odbor so bili izvoljeni tudi zastopniki italijanske manjšine. Sledile so volitve sodnikov Okrožnega narodnega sodišča.

— Rdeči križ. V Srednjeprimorskem okrožju je v okrajih Miren, Komen, Sezana 6772 članov; plačana članarine je 92.758 Lir, prostovoljnih prispevkov 8.280 Lir. Izplačali so 25.000 Lir podpore prebivalcem iz Rihemberga. Na Krašu je pripravljeno 300 paketov za ranjence. V Biskupem okraju v Zpadnoprimorskem okrožju je 29. otoi Rdečega križa. V severnoprimorskem okrožju so po vseh okrajih postavljeni pripravljalni odbori.

— Iz Jesenic in okolice je v septembru vstopilo v vrste NOV nad 1100 ljudi, iz Kranja in okolice pa preko 700.

Za našo vojsko je dalo Novomeško okrožje v septembru: 86.830 kg žita, 1.642 kg moka, 55.754 kg krompirja, 2.595 kg fižola, 1.200 kg lesprelnja, 74 glav živine, 12 prašičev, 157 kg masla, 20 kg sulihi gob, 42 klebas, 11.260 kg senna, 250 kg slame, 2569 kg ovsa.

— Svinjaka dolina voli. 22. oktobra je bilo prvo zasedanje okrajne skupščine za Zgorjo Svinjsko dolino. Izvoljen je bil 15 članski izvršni odbor. Na zborovanju so bili sprjeti med drugim tudi sklepi o popisu zaloge živil in pridlov, o zaščiti plemenske živine, o ohranjanju zidovja porušeni zgradb in o nastavitvi cestarjev. — 18. oktobra so je zaključil prvi upravno politični tečaj.

— Osvoboditev Bograda so proslavili na Stajerskem s slavnostnimi zborovanji, na katerih so govorili zastopniki Pokrajinskega odbora in vojske. V Ljubnem je bil na zborovalnem prosloru zažgan velik kres. Po zborovanju je bilo ljudsko rajanje. Po vseh grehli so gorli kresovi.

— Parfizanska fotografazstava. V posojilnici v Gornjem gradu so parfizi razstavili fotografije, ki kažejo slavno in junasko pot 14. divizije: zavzetja Turjaka, prihod slovenskih internirancev v divizijo, jurši na Stankov most 14. oktobra 1943, trpljenje borcev v mrazu in premagovanju največjih težkoi na pohodu na Stajersko, osvobodjenje Svinjske doline, predajanje Nemcev.

— V občini Radgona so se od 15 vpeklincev za nemško vojsko javil samo eden. Mobiliziranci iz drugih krajev pa so pričeli kličati na postaj: „Dó! s Hitlerjem! Mi se ne bomo tepli za to svinjol! Proč s fašizmom, smrt izdajalcem! Živla svobodna Slovenija!“ Orožniki, ki so bili na postaji, so odhajali drug za drugim. — Če kmetje javijo, da so bili v njihovih hišah partizani, jim orožniki odgovorijo: „Če so bojite partizanov, pojdite v Nemčijo!“

— Tebovlje so brez premoga. Okupator skuša dvigniti proizvodnjo s tuklami delavci, ki jih je prišlo v Trbovlje 300. Po večini so to ženske in starejši možiki. Precej so jih uporabili za kopanje strelskih jarkov, nekaj pa v rudnikih.

Električna centrala v Borovljah sfoji. 22. oktobra je partizanska patrola minirala vodovod pod vrhom Žingarica, ki je gonil električno centralo v Borovljah. Tovarne v Borovljah in okolici so brez pogonske sile; vsa Rožna dolina je brez električnega toka.

— V Brdih so na požganih hišah napisali: To je delo okupatorja! To hišo so požgali Nemci 16. junija 1944. — To hišo so 23. junija 1944 požgali fašisti. Svabobranci so v juniju 1944, ko so požgali sodnjo hišo ubili dva domačina.

Sledovi okupatorjevega nasilja. Po dosedanjih podatkih je bilo v bivšem Grosupeljskem okrožju porušeni, požgani in poškodovanih 138 hiš v vrednosti 174 milijonov 912.000 dinarjev, gospodarskih posolpji pa v vrednosti 10 milijonov 474.000 dinarjev. Škoda je ocenjena v dinarski valuti. Vendar to še ni vsa škoda, ki jo je povzročil okupator v teh krajih. Ljudje so popravili že 270 stroh. Les je dala gozdna uprava. V Novomeškem okrožju je bilo uničenih 418 domov. Same v Toplicah in bližnji okolici je škoda na hišah nad 13 milijonov dinarjev. Dosedaj je bilo obnovljenih 13 hiš in 45 gospodarskih posolpji.

Iz Zagreba. Gledališče je zaprto, v kinu predvajajo le eno predstavo tedensko, plinarska dela tri ure dnevno, cestna železnica vozi le v eni smeri.

KULTURA

NEKAJ MISLI O UMETNOSTI

Naj mi bo dovoljeno, ne kot umetniku, kar nisem, marveč kot državljani, de rahlo posežem v diskusijo, ki se je — po mojem brez potrebe — razvila v nekaterih kulturniških krogih okoli vprašanj o odnosu med umetnostjo in družbo.

Naglasim sem — kot državljani. Hotel sem s tem reči, kot človeku, ki našo današnjo, sicer še skromno, prozo in poezijo bere, ki gleda naše linoreze in bakroreze, ki včasih, kadar mu je sreča posebno naklonjena, vidi predstavo našega narodnega gledališča ali sliši koncert.

Edno s tega stališča lahko govorim. Mislim pa, da ne kaže tega stališča zametavati kot zaan primernegega za presojo postavljenih vprašanj. Raje narobe.

Kaj išče bralec, gledalec ali poslušalec v proizvodih umetnosti? Po mojem išče v njih svoj čas, podobo svojega časa, velikih rešnic, ki so v tem času veljavne, podobo ljudi, ki so za ta čas značilni, podobo samega sebe. Išče, ker podzavestno teži za globljin razumevanjem sveta, ki ga obdaja in za prečiščenjem svojega

razumskega in čustvenega odnosa do tega sveta.

Potemtakem so zanj dragocene ustvaritve, ki njegov čas zrcalijo. Največ mu bodo pomenile tiste, ki ta čas zrcalijo verno, ki mu dajejo neskaženo podobo tega, kar ga obdaja. Za velike umetnine bo pripravljen proglasiti dela, ki so mu zaradi svoje globine bistveno pripomogla do razumevanja vprašanj, ki mu jih je čas postavil.

Zivimo v dobi, ko se boj našega naroda za življenje končuje in ko se bliža njegova zmaga. Boj je bil težak. Iz neštetihi ran je krvavelo narodno telo. Nadčloveških naporov je terjati ta čas od slovenskega ljudstva. In bilo jih je sposobno. Odkril je heroizem, ki je tičal v njegovih globinah, odkril je neizmerne zaklade ljubezni do vsega pravičnega, resničnega, lepega, čemur se pravi — svoboda.

To je čas, ki ga živimo. In ta čas, poglobljeno in izčiščeno podobo tega

časa bi radi videli v zrcalu, ki ga držite v rokah vi, umetniki.

Ni mi do tega, da bi se postavljali v pozicijo učitelja in govorili o tem, kaj in kako naj se piše, riše in igra. Kot nebo od zemlje sem oateč od bedaste teorije o „narodno osvobodilni brezi“. Bedaste zato, ker načena problem pri koncu, namesto pri začetku. Začetek pa je — v umetniku. Pogoj ustvarjanja je njegovo doživetje. Torej bo dal umetnine, kakršnih smo željni, edino tisti, ki doživlja to, kar mi doživljamo. Taka doživetja pa bodo dala umetnine, na katerih ne bo treba s prstom iskati partizana in njegove mule pod brezo, kajti pri prvem pogledu nanje ti bo glazbenec bilo srce — čutil boš v njej ljubezen do naše zveste, ponos, da zanjo pletivamo kri, samozvest zmagajočih.

V tem je bistvo vprašanja. Ali je iskreno in globoko doživetje izvor produkta, ali pa ni. V prvem primeru bo — kdor obvlada formo nam vsa naša vprašanja in vsi mi bomo prislubili! Pa naj je na sliki ali na odru partizan in njegova mula ali pa naj ga ni. Morda bo le slika breze same povedala več o naši ljubezni do rodne grude. V drugem primeru pa

bo nastal zmazek kljub dolgi koloni muli, ki se vije čez planoto.

Težba pa je to dilemo postaviti še v drugem prelozu. Veličastnost našega boja, njegova človečanska plemenitost je ne-uzahljivi vir umetniške inspiracije, ker nudi neskončno mnogo možnosti globokih doživetj za umetnika. Kolikor bolj tesno bo torej z našim bojem, z bojem vsega, kar je v našem narodu poštenega, povezan, tembolj bo lahko ploden, tembolj bo lahko velik. Kolikor bolj se temu boju odtujuje, toliko bolj mora usihati. Peitirana do skrajnosti, bi ta hipoteza privedla do zaključka, da bi umrl kot umetnik, če bi se znal med špekulanti s slovensko krvjo ali celo med pljanitai krvniki našega naroda v ljubljanskih kasarnah.

Naš čas je drugačen od prejšnjih. Težka vprašanja, ki so mučila velike duhovne prejšnjih časov, so v osnovnem rešena. Zato ni naključje, da naš čas ni rodil ne Balzacov ne Dosztojevskih. Danes sta za umetnika le dva poti: ali gre za narodi in ljudstvi navzgor, ali pa gre proti njim v propad. Oboje kot človek in kot — umetnik.

Dr. Aleš Bebler

Odbita ofenziva na Savinjsko dolino

Kakor poleti na Belo Krajino, zadnje tedne na Primorsko, Notranjsko in Dolenjsko, je okupator zadnje dni oktobra z veliko ofenzivo navalil na osvobodeno ozemlje Štajerske, na Savinjsko dolino. Pet tisoč gostapovcev, Madžarov in Rupnikovih banditov, med njimi "juristični" bataljon iz Ljubljane, je s tanki, topništvo, letalstvom in motorizirano prodiralo proti osvobodjenemu ozemlju naša Štajerska. Od Zelenke Kaplje in Moziške doline prodiralo proti osvobodjenemu ozemlju naša Štajerska. Od Zelenke Kaplje in Moziške doline prodiralo proti osvobodjenemu ozemlju naša Štajerska. Od Zelenke Kaplje in Moziške doline prodiralo proti osvobodjenemu ozemlju naša Štajerska.

Rdeča Armada tre zveri hrbtnice

V Göringovi Vzhodni Prusiji

Po zmagovitom prodiru Rdeče Armade v Vzhodno Prusijo je OKV vrget v boj svoje najboljše oklopne divizije. Od takrat divjajo južno od Goedapa velike tankovske bitke, v katerih imajo besede tanki, topovi in letala. Rdeča Armada je tu našla na največje udarce v vsej vojni, saj segajo čez vso Prusijo v globino celo do 150 km. Sovražnik dela stalno protinapade, vseh celo do dvajset na dan. Rdeča Armada jo v vsaki situaciji ognju deset tisočev svojih topov odbija vsa napada ter v svojem napredovanju zavzela v celotni Prusiji rejsmaršala Hermanna Göringa. Istočasno je razširila svoje ofenzivne tude proti jugu, do Varšave, kjer z njo rano ob rami predira na poljsko ozemlje tudi I. Poljska armada.

Rdeča Armada v Norveški

Na skrajnem severnem bojišču so enote Rdeče Armade stopile na ozemlje okupirane Norveške in osvobodile norveško pristanišče Kirkenes. Rdeča Armada je odzvala na 200.000 nemških vojakov. Norveški kralj Haakon je iz Londona poslal pozdravno brajzavko maršalu Stalinu, na Norveško na novo področje.

Ofenziva v Češkoslovaški in Madžarski

Od prelaza Dukle ob Tisi in Donavi južno od Budimpešte razbija Rdeča Armada okupirane nemško-madžarske čete. Zadržati ju je bilo očividno nemško ustakih čet vsa področja Srema in Fruške gore tja do izliva Drine v Savo. Zavzeta je bila glavna železnica Beograd-Trst v dolžini 100 km z vsem področjem med obema rečama z znanimi kraji: Sira Pazova, Rama, Indija, Sremaki Karlovi, Sig, Sremska Mitrovica in proučeni mušilicami stare Jugoslavije. S tem je osvobojen ves Srem, Banat in Bača.

Vsa dalmafinska obala je naša

Narodno Osvobodilna Vojska je po osvoboditvi Beograda, kjer je Narodno Osvobodilni Odbor razgalil glavničar, kakor pred sto let francoski ljudstvo Bastiljo, začela z velikimi operacijami na vsem ozemlju Jugoslavije. V Dalmaciji so bila osvobodjena mesta Split, Metković, Trogir, Sinj, Ercegovci, Imotski, Ljubuški in zadnje dni tudi Šibenik in Zadar. Naša vojska prodira v Boko Kotorsko. S tem je osvobojen velik del naše jadranske obale.

Bitka za našo svobodo

Stevline nemške divizije, ki so že meso dni zajete v Srbiji in Makedoniji, si obupno prizadevajo razklesati smrt nosni obroči in se skozi Visegrad prebiti iz Sarajeva in odhod po dolini Bosne k Savi. Združene vojske Rdeče Armade, NOV in Bolgarije stalno uničujejo to vojsko in ji zmanjšujejo njen prostor življenja. Toda stalno tudi prihajajo iz Grčije skozi makedonska vrata opot nove kolone. Kakor zver iz železne kletke se zagranjujo noč in dan močno motorizirane kolone proti zapadu, pa doslej je bil vsak pokušaj zaman. Povod našega na nepredora zid visokih gor in na še pači zid naših brigad. OKV jih aktna rešiti s pomočjo

Sevastopol danes

Prav tak si šč, kakor si bil nekdo. Še prav tako si drag mi, prav tako te ljubim — čeprav obraz tvoj, v morake dalje zroč, spreminil boj je v vsiljivem tujim. In videl sem te. Dima črnega stebri zakrivala so neuklonljivega mornarja, in sivo glavo videl sem vas dni kako se v viharji pogovarja.

Te verzse sem prečital na dan, ko je padel Sevastopol. Prečital sem jih in pomislil: da, kakor neuklonljivega mornarja s sivo glavo smo te srečali, rodni Sevastopol.

Dolge tedne ni v trdnjavah tega legendarnega mesta junaka utihnila kanonada. Toda, ko so se ugašajoči žarki sonca skrili za morje, se je kljub tisočglasnemu grmenju topov začelo zvirgolenje slavčkov, ki ni utihnilo vse do jutro. Bilo je zelo čudno, da so skrivali ti majhni ptiki toliko silo v sebi, da so lahko zaglušili hrup vojne. Toda vsak, kdor je šel v napad, je čutil v slavčkovem zvirgolenju pomlad, je čutil bližino zmage.

Utihnile so zadnje salve topov, ko so stali ob Hersonezu, veličastno je odzvenel slavnostni pozdrav v Moskvi in na Sevastopolskem nebu je nastala čudna tišina. Vojne je bilo konec. Odplazila se je daleč, daleč in Sevastopol je stopil pred nas v vsej veličini mesta-bojovnika.

nino v poplavljeni močvirja, ne morejo zadržati Rdeče Armade na njenem pohodu. Po zavzetju Kečkemeta in Nagykirčusa je Rdeča Armada oddaljena od Budimpešte samo še 50 km.

Vzhodna Češkoslovaška osvobodjena

Za Romunijo osvobaja Rdeča Armada tudi Češkoslovaško. Z zavzetjem velikih mest Husti, Munkaca, Uzhoroda in velikega železniškega križišča Čop, je osvobodjena vsa Podkarpatska Ukrajina, to je tisti vzhodni, tretji del države, ki ga je leta 1939, po razbitju češkoslovaške republike Hitler izročil madžarskim magnatom kot podkupnino za to, da so prišli madžarski narod na "križarsko" vojno proti Sovjetski Zvezi. Rdeča Armada prodira sedaj v hudi bojih dalje proti srednjemu delu, Slovaški, kjer se alovski narod že nekaj mesecev junško bori proti okupatorju in proti izdajcem Tisi. Zadnje dni je moralo nemško vrhovno poveljstvo zbrati velike sile proti alovski vojski, ki ji za hrbtom glavne fronte vzemirljivo nevarno postaja promet v zaledju, zbrati velike sile. To so sicer zavzela eredišče odpora Banako Bistrice, toda partizanska vojska se je neokrajna umaknila na nova področja.

Svobodni Srem, Banat, Bača

Po osvoboditvi prestolnice so čete Rdeče Armade in NOV prodirale čez Savoin Donavo v Srem. V enotedenskih srutihi boji je bilo očividno nemško ustakih čet vsa področja Srema in Fruške gore tja do izliva Drine v Savo. Zavzeta je bila glavna železnica Beograd-Trst v dolžini 100 km z vsem področjem med obema rečama z znanimi kraji: Sira Pazova, Rama, Indija, Sremaki Karlovi, Sig, Sremska Mitrovica in proučeni mušilicami stare Jugoslavije. S tem je osvobojen ves Srem, Banat in Bača.

od znanj. Iz Sarajeva in iz Brčkoga ob Savi sta ji prišli nasproti močni motorizirani koloni. Naše brigade so jih spustile na rob osvobodjenega ozemlja, prvo do Visegrada, drugo do Zvorika ob Drini. Za njima pa so zapeli izhod naprej in nazaj. Oba sta popolnoma obkoljeni in jih naše sile hitro uničujejo.

Ko bodo uničene vse te velike sile, bo svoboda Srbijska, Makedonija, Orna gora, Bosna in Hercegovina ter Dalmacija. Bitke za našo svobodo se vršijo nepretrgoma, tudi v najslabšem vremenu. Srdanje borbe na ozemlju Jugoslavije moreta vzdržati samo Stalinova in Titorva Armada, prežeti z duhom nadčloveške požrtvovalnosti in predanosti trepetemu človeštvu.

Razrušene ulice, podrti mostovi, pločniki porasli z gosto travo, z belimi marjeticami in živordečim makom.

Mak vsepovsod: po ulicah, na bulvarjih, v kaosn bodoče žice, na razbitih stenah hiš, na bregu morja. Raste povsod, kakor simbol. To je kri zaščitnikov Sevastopola, ki so darovali svoje življenje za našo zmago, kri, ki sije iz žarkov barv rdečih cvetov.

Včasih prekinjejo tišino kriki galebov. Zrak in morje se leskečeta kakor emajl. Snežnobela krila galebov rišejo prek morske gladine dolge krivulje.

Tri barve v čudovito enotni harmoniji vladajo nad vsem: modra — nebo in morje, belorumen — razrušene stene hiš in cvetoče akacije, živordeča — barva makov.

Zrak je napolnjen z omamnimi vonjem akacij, ki so razprostrle svoje veje, kakor da hočejo s cvetjem prikriti strahotne razvaline Sevastopola.

Hodiš po mestu in vsak kamen ti pripoveduje o strašni, a nepozabni preteklosti. Spominja te, kako je šla preko tih ulic in bulvarjev, utirajoč si pol čez razvaline, ostrostrelka, in vejice cvetočega mindala se ji zapletajo v lase. In kakor da je bilo nebo

DOPISI

Zvonovi pozdravljajo svobodni Beograd

Ni dolgo kar smo imeli proslavo, ko je Rdeča Armada prikorakala v Jugoslavijo. Po triletni krvavi in težki borbi je osvobodila NOV in Rdeča Armada glavno mesto Jugoslavije-Beograd. Mnogo junakov je padlo v borbi, dali so življenja za narod.

Za to proslavo so naši zvonovi potrkavali, zvonili so svobodnemu Beogradu v čast; z veselim srcem smo prepevali partizanske pesmi. Na ta zbor so prihiteli žene, pionirji, mladina in mošje. Narodna zaščita je oddala salvo med našim petjem. Pionirčki so korakali po vasi in vzklikali znamenite vzklika. Najbolj se je razlegal glas: "Živel Tito in vsi njegovi vojaški partizani!" Imejmo upanje, da ni več daleč čas, ko bo osvobodjena cela Jugoslavija, in nam bo zasijala zlata svoboda.

Smrt fašizmu — svoboda narodu!
Pionir Tonček (Kočevska Reka)

Za Titom!

Kurir je prinesel v žitobilno literaturo. Takoj se je zbral polno ljudi. Čitali smo govor maršala Tita o mehanizirani vojski. Smodlake "O razmejitvi med Jugoslavijo in Italijo". Vsi so bili navdušeni. Glasno so zahtevali, da se naši brajre v Istri, na Primorskem in na Koroskem priključijo naši novim demovini. Slišala sem staro Zeno, ki je rekla: "Naš Tito je pa res moder voditelj!"

Ko smo tolmačili izjavo grofa Sforze, so bili vsi ogorčeni: Trst, Gorico, Reko, Zadar, Čelovec in Gospo Sveto bomo za vedno priključili k federativni Jugoslaviji. Mi vemo, da naši najvišji predstavniki AVNOJ in NKOF budno

Nemci so se umaknili iz Grčije

27. septembra so se izkrcali v Albaniji Britanske sile. Pozneje so se nove sile Zavezništva izkrcale še na grških otokih. V notranjosti Grčije se je junško borila Grška Narodna Osvobodilna vojska, ki je v zaledju napadala sovražnika, njegove postojanke in njegov promet. Po osvoboditvi Aten dne 12. oktobra so grške in britanske čete naglo prodirale proti severu in glavnem vrh železniške proga Aten-Solun in osvobodile Solun, ter prišle na mejo Jugoslavije.

Uničen glavni stan gestapa

9000 ton bomb na Köln
Anglički mešički so dočela razbiti glavni stan nemškega gestapa na Danakem. Eksplozije so uničile dokumente, ki jih je uporabljal gestapo za preganjanje judov. Zaradi tega letalstvo je pri dveh napadih vrlo na Köln 9.000 ton bomb. V Kölnu so tovarne, ki izdelujejo orožje za fronto — a fronta je oddaljena 65 km.

Parizani v Italiji

"Il Corriere partigiani" piše: V severni Italiji so neprestani boji med italijanskimi in nemškimi četami. V Milanu in v Turinu so izbruhne stave. Železniška proga Turin-Milan je bila na mnogih mestih porušena. Izvirjenih je bilo več vlakov z nemškimi vojščikom. V Turinu je ponovno prišlo do puščinskih spopadov. V okolici Turina so hitlerjevci obkolili kraj Sv. Ana, pobili vse prebivalstvo in vas požgali.

včeraj, jasno glišiš njen ritmični korak, vidiš kakor odtiske njenih nog.

Odšla je, da podre fristodevetege Nemca. Imenovali so jo Ljudmila Pavličenko. Takšni so bili vtisi prvih dni; potem pa so dnevi postali delavniki. Vsak pretečen dan je vtinil v zgodovino in za Sevastopol se ne bo povrnil nikoli več. Kinooperaterji, fotografi in umetniki so prihiteli upodabljati preoblikovanje Sevastopola.

Mesto se preraja. Čistijo se ulice, spravljajo v red čudežno ohranjene zgradbe, odvažajo z obrežja ostanke razbite nemške tehnike. A ko se nad mestom dvigne zvezdnata južna noč, zadrljivo v zraku akordi priljubljene pesni: "Prišla je na breg Katjuša". Pojejo borci delavnih bataljonov, ki so prišli obnavljati mesto. Prvo, kar so napravili, je bila obnova vodoyoda. Nemci so ga razrušili in računali, da nam ne bo mogče živeti brez vode. Toda niso se umaknile poslednje salve topov, ko je že pritekla voda.

Na veliki Morski ulici je ostala nepoškodovana poštna palača. Zdaj je tukaj najživahnije in pogosto opazuješ pretesiljive scene. Videl sem, kako je k dekletu, ki je sedela za pultom, prišla stara ženica z vprašanjem, običajnim v teh dneh.

stopnja na straži naših koristi. Vse bo mo dali za našo vojsko, da bo sposobna ne samo zavarovati naše pravične meje, ampak ti tudi preko njih in pobiti sovražnike v njihovem brologu!" Micka

Kresovi gorijo

Visoko proti nebu so planili zublji, ko da hočejo prodrati do samih zvezd. Kaj neki pomeni ta plamen, ki šviga proti nebu? Nočjo gore po vseh hrihkih kresovi, simbol sreče in zmagooslavja. Na naša sveta, skozi dolga leta, mučena ter s krvjo naših najboljših sinov napojena tla so stopili bratje Rusi. Pozdravljena Rdeča Armada, pozdravljena od stotisočev zaničevanih, pozdravljena od vseh onih, katerim tvoj prihod pomeni rešitev!

Leže ob ognju, ki je metal daleč na okoli sijaj, smo bili vsi zamišljeni. V ozadju so padale senice Bohorja — Bohor je spal — da, spal je še do nedavnega. Ali danes Bohor ne spi več, danes je Bohor polu življenja! Danes je Bohor napojen s krvjo, z našo za svobodo pralito krvjo — a že tudi — s krvjo švabskih psov!

Danes Bohor žari, vse polno kresov gori. Vsako uro je naša rešitev bližja. Bratje iz vzhoda so tu. Veš kaj pomeni to za nas, ti stari oči Bohor? Še par tednov nam boš s svojimi širnimi gozdovi nudil varno zavetje, še par tednov in zapustili te bomo. Zapustili — ali pozabili nikdar! Mnogo naših dragih tovarišev je našo smrt v okrilju tvojih gozdov — še malo in pohiteli bomo na plan, da na izdajalskih pseh maščujemo njih življenja! A vi, gozdovi bohorski, zabučite, da bodo slišali tudi tisti junaki, ki jih pokriva bohorska zemlja, da je slovenski narod končno svoboden, da njihove živte niso bile zaman.

Med mojim sanjarjenjem so tovariši, s katerimi smo kurili kres, spekli koruzo; ura se je bližala polnoči in sredi grobne tišine je iz petih mladih grl zadonela himna našega mladega Kozjanskega odreda "Bohor". Mila.

Kljub vojni postavljamo nove zdravstvene ustanove

V Kanizariji je otrokna bolnišnica. Imamo tudi Materinski dom, v katerem bodo doblje zavetliše matere in otroci. Po ambulanti, ki smo jih ustanovili v vseh večjih vaseh, so nameščene bolničarke, ki so napravile bolnišarske tečaje. V Beli Krajini se pojavlja malarija, kajti kraj med Kanizarico in Dragatušem je močvirnat. V vsi Dolenjce razsaja škrlatinca. Pred enim letom je bilo pri nas mnogo primerov tifusa. Saniteta pri SNOS-u in pri Glavnem štabu je oskrbela cepivo ter cepila vse vojaštvo in civilno prebivalstvo. Bolnišni smo iztrebili sli vsaj omjili.

Ko bomo obnavljali požgane slovenske vase in gradili novo slovenski dom, bomo posvetili veliko pažnjo v prvi vrsti pitni vodi. Lečili bomo prišča od voda za kubo in za pitje. Vodnjake bomo izkopali proč od straniščnih jam, da ne bo v njih uhajala gnojica. Postavili bomo moderna higienična stranišča. Vsaka vas bo imela svojo ambulanto.

Uspehi Rdeče Armade bi se mogli izkazati za nesfalne in bi bili lahko uničeni že po prvem resnem proinapadu sovražnika, če ne bi podpiralo Rdeče Armade vse sovjetsko ljudstvo, vsa sovjetska dežela.

— Povejte mi, ali ni pisma zame? — Dekle že pozna to žensko. Ni prišla danes prvič.

Pisma ni. Samo majhna dopisnica je. Ženska je vzela papir, ga preletela z očmi in zajokala.

— Kaj je z vami, mamica? — Tako dolgo že nisem slišala te sladke besede — mamica. Hvala vam, tovarišica. Ta kartica je od mojega sina mornarja. Včeraj me je ves dan iskal po mestu. Naše hiše že zdavnaj ni več in nekoliokrat sem že menjala stanovanje.

Ne daleč od tukaj se je naselil rajnski Komitet Komsomola. Sekretarka je s svojo majkeno državico prišla sem, ko so še grmelni topovi. Bli so že boji, a krajevni Komitet je že začel z delom. Komsomolci so pred kratkim začeli razkopavati grobove, v katerih počivajo trupla umorjenih mladih partizanov. Med njimi je bil morda v strajci, z rokami, zvezanimi na vratu. Zdaj zbira krajevni Komitet vse gradivo o podtalnem delovanju te organizacije.

Velika stvar je zaupana Komsomolcem: v red upravljajo železniški promet. Delo ni tukaj nikoli končano. Od jutra do večera so na ogradah, a ko nastopi mrak, se zberejo mladi Sevastopolci pri karbidni svetilki. Pojejo in plešejo. Tako mineva dan v noben

Naša oblast posveča veliko pažnjo zdravju naroda. Kljub težkim vojnim razmeram nudi bolnikom in onemoglim vse, kar more. Niko

Pozor pred sovražniki!

Navajam nekaj primerov, ki kažejo, na kakšne načine hočejo sovražniki škodovati narodno osvobodilnem gibanju.

V Dragatušu je prišel tak človek in začel nagovarjati kmete, naj nikar ne redijo telihov, češ: kolikor več živine boste imeli, toliko več boste morali dati. Neki kmet je res zaklal kar štiri teličke, ker je računal, da mu ne bo treba oddati živine, če ima samo tri glave. Okrajni odbor ga je poučil in istočasno kaznoval s tem, da mu je vzelnajboljšo kravo — mlekario. Kravo so dali na razpolgo civilni bolnišnici v Kanizariji.

V drugi vasi so hoteli preprečiti rejo prašičev. Toda temu klicu ljudje niso sledili. Večji del kmetov so je zavedali, da je mast živinensko važna, zato redijo po več prašičev.

Imeli smo dva primera, prvega v Gradcu, drugega v Pribinčih. Nastopala sta dva lopova, v imenu Glavnega štaba. Prišla sta h kmetu na njivo in vzela vola iz jarma. Kmet ju je opozoril naj pazita na živino, onadva pa sta se zadržala nanj: "Ko ti ta crkne, ti bomo vzeli drugega. Prijavili smo ju našim oblastem."

Zadnje čase so se poslužili UNRRE. Ljudstvo hujskajo: "Glejta, oblast je kriva, da morate vi toliko dati. Angličji in Amerikanci so jim ponudili pomoč, a oni so jo odklonili." Nekaj takih hujskačev smo že zasledili in so bili izročeni sodišču.

To je samo nekaj primerov. Biti moramo budni in na vsakem koraku razkrinkavati narodno izdajalce in škodljivce. Balkovec.

Priborili so si zbrojevko

V Bohinjski Beli je vojašnica, ki je hkrati močna švabska postojanka s 1000 moč posadke. Iz vojašnice stalno odhajata patrle na vse strani, da bi obveščale švabe o partizanih. Naši fantje, ki jih je bilo 12 po številu, so prikrali patrlo komaj 150 metrov daleč od vojašnice. Po več urah takoj se jim je nasmejala sreča v podobi nemške patrle, ki je do zob obožena prikorakala mimo. Naši fantje so jih takoj napadli. Po 15 minutnem ostrem boju, bili so se puščikami kopiti, je bila vsa patrlo 6 švabov pobita. Naši borci so zaplenili strojniča "zbrojevko" in vse ostalo orožje. Umaknili so se brez izgub, čeprav so švabi divje streljali iz postojanke s puškami in topovi. Tako so je oboroževala naša vojska, da je strgala orožje sovražniku iz rok. Za vsako puško smo se morali trdno boriti! Gorenjec.

POPRAVEK. V 24. številki "Ljudska pravice" je pod člankom "Zapojte rafali" pomotoma izostalo ime avtorja Cvetka Zagorskega.

Uspehi Rdeče Armade bi se mogli izkazati za nesfalne in bi bili lahko uničeni že po prvem resnem proinapadu sovražnika, če ne bi podpiralo Rdeče Armade vse sovjetsko ljudstvo, vsa sovjetska dežela.

— Povejte mi, ali ni pisma zame? — Dekle že pozna to žensko. Ni prišla danes prvič.

Pisma ni. Samo majhna dopisnica je. Ženska je vzela papir, ga preletela z očmi in zajokala.

— Kaj je z vami, mamica? — Tako dolgo že nisem slišala te sladke besede — mamica. Hvala vam, tovarišica. Ta kartica je od mojega sina mornarja. Včeraj me je ves dan iskal po mestu. Naše hiše že zdavnaj ni več in nekoliokrat sem že menjala stanovanje.

Ne daleč od tukaj se je naselil rajnski Komitet Komsomola. Sekretarka je s svojo majkeno državico prišla sem, ko so še grmelni topovi. Bli so že boji, a krajevni Komitet je že začel z delom. Komsomolci so pred kratkim začeli razkopavati grobove, v katerih počivajo trupla umorjenih mladih partizanov. Med njimi je bil morda v strajci, z rokami, zvezanimi na vratu. Zdaj zbira krajevni Komitet vse gradivo o podtalnem delovanju te organizacije.

Velika stvar je zaupana Komsomolcem: v red upravljajo železniški promet. Delo ni tukaj nikoli končano. Od jutra do večera so na ogradah, a ko nastopi mrak, se zberejo mladi Sevastopolci pri karbidni svetilki. Pojejo in plešejo. Tako mineva dan v noben

Kakor žerjavci dvignili te bomo, mornarske naše močne so roke. Zgradili bomo te, izletili vse rane, spet zabllest boš daleč na morje. ("Komsomolska Pravda")